PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY GÓZD

na lata 2014 - 2017

z perspektywą do roku 2021

aktualizacja

projekt

GÓZD 2014

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE ... 6
1.1. PODSTAWA I ZAKRES OPRACOWANIA ... 6
1.2 METODYKA ... 7
1.3.HISTORIA GMINY ... 8
1.4.WARUNKI GEOFIZYCZNE GMINY ... 8
1.5.POŁOŻENIE I RZEŹBA TERENU ... 8
1.6. GOSPODARKA ... 9
1.7. ROLNICTWO ... 10
1.8. KLIMAT ... 11
1.9. HYDROGRAFIA I HYDROGEOLOGIA ... 11
1.10. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY GÓZD ... 13
1.10.1.Demografia i mieszkalnictwo ... 13
1.10.2. Infrastruktura techniczna gminy Gózd ... 14
1.10.2.1. Gospodarka wodno – ściekowa ... 14
1.10.2.2. Sieć gazowa ... 16
1.10.2.3. Zaopatrzenie w ciepło ... 16
1.10.2.4. Układ komunikacyjny ... 16
1.10.3. Elektroenergetyka ... 18
1.10.4. Szkolnictwo i opieka zdrowotna ... 18
1.10.4.1. Szkolnictwo ... 18
1.10.4.2. Opieka zdrowotna ... 19
1.10.4.3. Kultura, zabytki i turystyka ... 19
1.11. Działalność Samorządu Gminy w latach 2009 – 2012 ... 19
1.11.1. Wydatki ... 19
1.11.2. Dotychczasowe działania z zakresu ochrony środowiska ... 20
2. DIAGNOZA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA ... 21
2.1. Powietrze atmosferyczne ... 21
2.1.1. Przepisy prawne ... 21
2.1.2. Pomiary zanieczyszczenia powietrza ... 21
2.1.3. Źródła zanieczyszczenia powietrza ... 22
2.1.4. Sieć gazowa ... 23
2.1.5. Wnioski ... 23
2.2. Hałas ... 24
2.2.1. Przepisy prawne ... 24
2.2.2 Pomiary hałasu ... 25
2.2.3. Źródła hałasu ... 25
2.2.4 Wnioski ... 25
2.3. Zasoby wodne i gospodarka wodno - ściekowa ... 25
2.3.1. Wprowadzenie ... 25
2.3.2. Wody powierzchniowe ... 25
2.3.3. Wody podziemne ... 26
2.3.4. Gospodarka wodno – ściekowa ... 26
2.3.4.1. Regulacje prawne gospodarki wodno - ściekowej ... 26
2.3.4.2. Sieć wodociągowa ... 26
2.3.4.3. Systemy melioracyjne ... 27
2.3.4.5. Główne źródła zanieczyszczeń ... 28
2.3.5. Wnioski ... 28

2.4. Odpady ... 28
2.4.1. Przepisy prawne ... 28
2.4.2. Odpady komunalne ... 29
2.4.3. Odpady niebezpieczne wytworzone w sektorze komunalnym ... 31
2.4.4. Wnioski ... 31
2.5. Gleby ... 31
2.5.1. Wprowadzenie ... 31
2.5.2. Typy gleb ... 32
2.5.3. Monitoring gleb ... 32
2.5.4. Wnioski ... 33
2.6. Surowce mineralne ... 33
2.6.1. Wprowadzenie ... 33
2.6.2. Występowanie kopalin ... 33
2.7. Pola elektromagnetyczne ... 33
2.8. Przyroda ... 34
2.8.1. Wprowadzenie ... 34
2.8.2. Lasy i ochrona przyrody ... 34
2.8.2.1. Lasy ... 34
2.8.2.2. Kozienicki Park Krajobrazowy ... 35
2.8.2.3. Obszary Natura 2000 ... 35
2.8.2.3.1. Ostoja Kozienicka (kod obszaru PLB140013), Puszcza Kozienicka (kod obszaru PLB140035) ... 35
2.8.4. Pomniki przyrody ... 36
2.8.5. Wnioski ... 37
2.9. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska ... 37
3. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA W GMINIE GÓZD ... 38
3.1. Cele i kierunki polityki ekologicznej ... 38
Cele strategiczne dla Powiatu Radomskiego ... 39
3.2. Analiza SWOT dla środowiska w gminie Gózd ... 39
4. PLAN DZIAŁAŃ NA LATA 2014 - 2017 ... 41
4.1. Założenia planu działań na lata 2014 - 2017 ... 41
4.1.1. Ochrona powietrza atmosferycznego ... 41
4.1.2. Ochrona wód ... 41
4.1.3. Ochrona powierzchni ziemi ... 42
4.1.4. Gospodarka odpadami ... 42
4.1.5. Ograniczenie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego ... 42
4.1.6. Ochrona przyrody ... 42
4.1.7. Edukacja ekologiczna ... 43
4.1.8. Nadzwyczajne zagrożenia ... 43
5. ZARYS PLANU DZIAŁAŃ NA LATA 2018 – 2021 ... 43
5.1. Założenia planu działań na lata 2018 – 2021 ... 43
6. ZARZĄDZANIE OCHRONĄ ŚRODOWISKA ... 49
6.1. Ogólne zasady zarządzania ochroną środowiska ... 49
6.2. Kompetencje organów gminy w zakresie ochrony środowiska ... 50
6.3. Instrumenty zarządzania środowiskiem ... 57
7. WDRAŻANIE PROGRAMU ... 57
7.1. Środki finansowe na realizację Programu ... 57

7.2. Koszty realizacji przedsięwzięć 62
8.MONITORING 66
9.SPIS MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH 67
10.SPIS TABEL- 68
11.SPIS RYSUNKÓW 69

WYKAZ SKRÓTÓW

WPOŚ	Wojewódzki Program Ochrony Środowiska
WPGO	Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami
GPOŚ	Gminny Program Ochrony Środowiska
WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
GZWP	Główny Zbiornik Wód Podziemnych
GUS	Główny Urząd Statystyczny
PGE	Polska Grupa Energetyczna
MBPR	Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego
PSGO	Punkt Selektywnego Gromadzenia Odpadów
C.S.	Cel strategiczny
C.O.	Cel operacyjny
b.k.d.	bez kosztów dodatkowych
b.d.	brak danych

1. WPROWADZENIE

1.1. PODSTAWA I ZAKRES OPRACOWANIA

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska organ wykonawczy gminy zobowiązany jest do sporządzania gminnego programu ochrony środowiska, obejmującego 4 lata z perspektywą na kolejne 4 lata.

Drugi „*Program Ochrony Środowiska dla gminy Gózd ”* był przygotowany w ramach realizacji wymogów ustawowych i zatwierdzony przez Radę Gminy Gózd w dniu 31 sierpnia 2010 r. i obejmował zadania przewidziane na lata 2010 - 2017. Program był opiniowany przez samorząd gminy.

Niniejsza „*Aktualizacja Program Ochrony Środowiska dla gminy Gózd”* zwana dalej *Programem* stanowi trzecią edycję dokumentu programowego określającego zadania w zakresie ochrony środowiska na terenie gminy Gózd i jest aktualizacją dokumentu przyjętego w 2010 roku.

Celem programu jest przeprowadzenie analizy stanu obecnego środowiska naturalnego w gminie oraz określenie kierunków działań bieżących i długofalowych samorządu w zakresie ochrony środowiska.

Program ochrony środowiska ma dotyczyć działań na rzecz utrzymania bądź przywrócenia równowagi przyrodniczej poszczególnych elementów środowiska, podejmowanych w oparciu o ustalenia aktualnego stanu środowiska. W strukturze programów ochrony środowiska dominuje z reguły wielobranżowy układ prezentacji problemów i celów jak np.

- ochrona zieleni i cennych obszarów przyrodniczych
- ochrona powierzchni ziemi przed zanieczyszczeniami
- ochrona jakości wód powierzchniowych i gruntowych
- ochrona jakości powietrza atmosferycznego
- ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym.

Program jest opracowywany w oparciu o szereg przepisów prawnych, z których najważniejsze to:

- ustawa o samorządzie gminnym
- ustawa „Prawo ochrony środowiska”
- ustawa o ochronie przyrody
- ustawa o odpadach
- ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminie
- ustawa o opakowaniach i odpadach opakowaniowych
- ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków
- ustawa „Prawo wodne”
- ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym
- ustawa „Prawo budowlane”
- ustawa „Prawo geologiczne i górnicze”
- ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych
- ustawa o lasach
- przepisy wykonawcze wydane na podstawie tych ustaw oraz w oparciu o dokumenty:
- Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2014 – Ministerstwo Środowiska, 2010 r.
- Narodowa Strategia Spójności (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia) 2007-2013

- Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016
- Natura 2000 – Europejska sieć ekologiczna, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002 r.
- Polityka energetyczna Polski do 2030 roku
- Polityka Leśna Państwa. 1997 r.
- Program zwiększania lesistości dla województwa Mazowieckiego do roku 2020.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007 - 2013
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 (aktualizacja)
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego
- Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011 - 2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r. (aktualizacja)
- Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2012-2017 z uwzględnieniem lat 2018-2023 (aktualizacja)
- Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu radomskiego do 2020 roku
- Strategia Rozwoju Gminy Gózd na lata 2008-2020

1.2 METODYKA

Sposób opracowania Programu został podporządkowany metodologii właściwej dla planowania strategicznego, polegającej na:

- **określeniu diagnozy stanu środowiska przyrodniczego** w gminie Gózd zawierającej charakterystyki poszczególnych komponentów środowiska wraz z oceną stanu; w diagnozie wykorzystano informacje statystyczne, opracowania źródłowe;
- **przeprowadzeniu analizy SWOT** - mocnych i słabych stron stanowiących punkt wyjścia do określenia celów Programu;
- **określeniu kreatywnej części Programu** poprzez konkretyzację (uszczegółowienie) celów głównych przyjętych ze Strategii oraz ich operacjonalizację w postaci sformułowania listy działań;
- **scharakteryzowaniu uwarunkowań realizacyjnych Programu** w zakresie rozwiązań prawno - instytucjonalnych, źródeł finansowania, ocen oddziaływania na środowisko planowania przestrzennego;
- **określeniu zasad monitorowania**.

Diagnoza stanu środowiska została oparta na wszelkich dostępnych opracowaniach branżowych, informacji pozyskanych z różnych źródeł oraz monitoringu WIOŚ w Warszawie. W przypadku braku informacji dotyczących bezpośrednio terenu gminy, korzystano z danych pochodzących z najbliższego otoczenia. W ten sposób problematyka ochrony środowiska na terenie gminy Gózd została zaprezentowana na tle powiatu radomskiego, co daje możliwość porównania, a przede wszystkim podejmowania wspólnych działań zapobiegawczych lub naprawczych.

Kierunki działań i zadań na okres 2014 – 2017 z perspektywą do roku 2021 zostały opracowane w nawiązaniu do wymaganych limitów zawartych w planach wyższego szczebla – powiatu, województwa i kraju (Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016).

1.3.HISTORIA GMINY

Pierwsza pisemna wzmianka o osadzie Gózd pojawia się w 1508. W języku staropolskim słowo „Gózd" oznaczało: „gęsty las, zapomniane śródleśne pustkowie". Więcej informacji przynosi rejestr poborowy podatku podymnego woj. sandomierskiego z lat 1569-78, który w parafii skaryszewskiej wymienia Grzmucin, Klwatkę Królewską, Kuczki, Kłonów Wielki, Kłonów-Gniewosz, Niemianowice i Wojsławice.

W latach 1795-1789 tereny gminy Gózd wchodziły w skład Galicji Zachodniej, jak nazwały te ziemie władze austriackie po III rozbiorze Polski. W latach 1789-13 rejon Gozdu wchodził w skład departamentu radomskiego Księstwa Warszawskiego, a latach 1815-66 w skład województwa radomskiego w ramach Królestwa Polskiego, a następnie w ramach Priwiślańskiego Kraju do guberni radomskiej, powiatu radomskiego i gminy Kuczki. Kuczki Wieś do lat 50-tych XX wieku była stolicą gminy, choć budynek Urzędu Gminy znajdował się w Goździe.

Do przełomu XIX i XX wieku większość wiosek obecnej gminy należała do parafii p.w. św. Jakuba Apostoła w Skaryszewie, a trzy wioski do parafii p.w. św. Wacława w Starym Radomiu. Po II wojnie światowej utworzono parafię w Małęczynie, a pod koniec lat 90-tych XX wieku i pierwszych latach XXI wieku powstały kościoły parafialne w Kłonówku, Goździe i Grzmucinie.

1.4.WARUNKI GEOFIZYCZNE GMINY

Gmina Gózd położona jest na terenie Równiny Radomskiej w obrębie Wzniesień Południowo-Mazowieckich w południowej części województwa mazowieckiego w powiecie radomskim. Jest to obszar o wysokości od 167 do 185 m n.p.m. o powierzchni pofałdowanej o małych zróżnicowaniach. Nachylenia terenu układają się w granicach 0 - 8%.

1.5.POŁOŻENIE I RZEŹBA TERENU

Gmina Gózd położona jest na terenie Równiny Radomskiej w obrębie Wzniesień Południowo-Mazowieckich w południowej części województwa mazowieckiego w powiecie radomskim. Gmina Gózd położona jest drodze krajowej Nr 12 Lublin – Łódź w odległości 16 km od Radomia. Od północy gmina graniczy z gminą Jedlnia - Letnisko od południa z gminą Skaryszew, a od zachodu z gminą Miasta Radomia, od wschodu z gminami: Pionki i Tczów (powiat zwoleński).
W skład gminy wchodzą 20 sołectw. Położenie gminy Gózd określają współrzędne geograficzne długość 21°23'E, szerokość 51°23'N.

Gmina zajmuje powierzchnię 7 795 ha, a struktura użytkowania gruntów przedstawia się następująco:

- użytki rolne	6 590	ha
w tym grunty orne	4 861	ha
łąki trwałe i pastwiska	879	ha
sady	31	ha
- lasy i grunty leśne	950	ha
- tereny inne i nieużytki	406	ha

W powyższym zestawieniu użytkowania gruntów największy obszar zajmują użytki rolne – 84,5 % ogólnej powierzchni gminy. Same grunty orne stanowią aż 73,8 % całkowitej powierzchni użytków rolnych. Natomiast sady zajmują jedynie 0,5 %, a łąki i pastwiska – 13,3

%.

Rysunek 1. Granice administracyjne gminy Gózd

Tabela 1. Wykaz miejscowości sołeckich na terenie gminy Gózd wraz z liczbą mieszkańców w 2013 roku

L.p.	Wykaz sołectw	Liczba mieszkańców
1	Budy Niemianowskie	223
2	Czarny Lasek	74
3	Drożanki	382
4	Gózd	1393
5	Grzmucin	376
6	Karszówka	217
7	Klwatka Królewska	914
8	Kłonów	379
9	Kłonówek - Kolonia	204
10	Kłonówek - Wieś	267
11	Kuczki - Kolonia	470
12	Kuczki - Wieś	245
13	Lipiny	396
14	Małęczyn Nowy	791
15	Małęczyn Stary	680
16	Kiedrzyn	472
17	Niemianowice	246
18	Piskornica	156
19	Podgóra	163
20	Wojsławice	282
Razem		8 530

Źródło: UG Gózd

Największą liczbę mieszkańców w 2013 roku na terenie gminy odnotowano w miejscowości Małęczyn 1471 osób, a najmniejszą w Czarnym lasku 74 osoby.

1.6. GOSPODARKA

Na terenie gminy Gózd na koniec 2013 roku wg. GUS było zarejestrowanych 392 podmiotów gospodarki narodowej, w tym podmiotów w sektorze publicznym 18 i 374 w sektorze prywatnym.

Wśród podmiotów gospodarczych w 2011 roku najwięcej stanowiły w zakresie handlu; (108 podmiotów), natomiast najmniej w zakresie informacji i komunikacji (1 podmiot) (tab. 2).

Do największych podmiotów gospodarczych na terenie gminy zaliczane są:

- MARK" - Zakład przetwórstwa rybnego,
- ,,Agata" - Zakład produkcji systemów odwadniających,
- Piekarnia-produkcja i sprzedaż pieczywa tradycyjnego,
- Firma „RENOMA".
- „STANRED" – Zakład produkcji mebli
- „STANMET" – Zakład ślusarsko – mechaniczny
- „RALF" – Zakład wyrobów produkcji wyrobów z drutu, śrub.
- „JANCHAS" – Masarnia

Na terenie gminy Gózd dominuje sektor gospodarki prywatnej, który stanowił 92 % działalności gospodarczej pozarolniczej. W gminie jest zarejestrowanych ogółem 392 podmiotów gospodarki narodowej. Najwięcej podmiotów prowadzi działalność gospodarczą z zakresu handlu i napraw, kolejną pod względem liczebności jest grupa podmiotów trudniących się budownictwem, przemysł, w tym przetwórstwo przemysłowe i rolnictwo.

Tabela 2. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON

Rodzaj działalności	Liczba jednostek
rolnictwo, leśnictwo	47
przemysł w tym przetwórstwo przemysłowe	46
budownictwo	69
handel; naprawa pojazdów samochodowych	108
transport i gospodarka magazynowa	11
zakwaterowanie i gastronomii	9
informacja i komunikacja	1
obsługa rynku nieruchomości	3
działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	15
Razem	309

Źródło: GUS [2011]

1.7. ROLNICTWO

Gózd to gmina rolnicza. W produkcji roślinnej dominują żyto i ziemniaki, a w produkcji zwierzęcej przeważa hodowla trzody chlewnej i bydła. Produkcja rolna prowadzona jest głównie przez gospodarstwa indywidualne. Użytki rolne zajmują powierzchnię 6 590 ha, czyli 61 % całkowitej powierzchni gminy. Wg. rejestru REGON w rolnictwie i leśnictwie funkcjonuje 47 podmioty gospodarcze [GUS 2012].

Tabela 3. Charakterystyka indywidualnych gospodarstw rolnych na terenie gminy Gózd według siedziby gospodarstwa

Grupy obszarowe [ha]	Liczba gospodarstw
Ogółem	1063
do 1 ha	134
1 - 5	573
1 - 10	842
1 - 15	906
5 - 10	269
5 - 15	333
10 -15	64
5 ha i więcej	356
10 ha i więcej	87
15 ha i więcej	23

Źródło: GUS [2011]

Średnio gospodarstwo w gminie ma powierzchnię 5,15 ha przy średniej na Mazowszu 8,38 ha. Liczba ogólna gospodarstw wynosi 1 063 o łącznej powierzchni 5 472,94 ha.

W strukturze agrarnej dominują gospodarstwa, których powierzchnia wynosi powyżej 1 ha – jest ich w sumie 929, co stanowi 87 % ogólnej liczby gospodarstw indywidualnych. Najmniej liczną grupę stanowią gospodarstwa, których powierzchnia nie przekracza 1 ha – 134 gospodarstwa (13%) [GUS 2011].

1.8. KLIMAT

Gmina Gózd znajduje się w radomskiej strefie klimatycznej, który ukształtowany jest przez łódzko-wieluński region klimatyczny.
Klimat gminy charakteryzuje się:

- średnią roczną temperaturą powietrza 7,5-8^{0}C,
- średnimi rocznymi opadami atmosferycznymi 550-600mm,
- temperaturą najcieplejszego miesiąca 20,1^{0}C,
- temperaturą najchłodniejszego miesiąca -4,6^{0}C,
- średnioroczną wilgotnością powietrza 9 hPa,
- średnioroczną sumą parowania terenu 500-520mm.

1.9. HYDROGRAFIA I HYDROGEOLOGIA

Gmina Gózd położona jest w zlewni dwóch rzek: Pacynki wraz z Gzówką dopływem rzeki Mlecznej i Modrzejowicy (dopływ Iłżanki). Rzeka Pacynka to największy dopływ rzeki Mlecznej, której powierzchnia zlewni wynosi 166,1 km^2. Przez teren gminy przepływa także rzeka Kłonówka stanowiąca dopływ rzeki Modrzejowica. Odwadnia głównie obszary o charakterze rolniczym. Na terenie gminy położony jest obszar górnego dorzecza Pacynki. Rzekę te zasila dopływ rzeki Gzówka, na której wybudowany jest zbiornik zaporowy Siczki. Rzeka Gzówka swój początek bierze z rowów melioracyjny przecinających lasy, łąki i pola uprawne w Czarnym Lasku. Na obszarze rzeki Gzówki występują gleby lekkie bielicowe z domieszkami gliniasto-iłowymi. Teren zlewni wykorzystany jest w 60% do celów rolniczych. Południowa cześć gminy położona jest w dorzeczu rzeki Modrzejowianki - cieku zwanego Mucha. Mucha wypływa na północny-zachód od miejscowości Kłonówek. Opuszcza teren gminy Gózd po minięciu miejscowości Kłonów.

Gmina posiada gęstą sieć rzeczną. Funkcjonuje gęsta sieć rowów wskutek braku wystarczającego nadzoru działa jednostronnie, co prowadzi do znacznego przesuszenia jak i spadku ich produktywności, co w przyszłości ze względu na postępującą mineralizację grozi wyjałowieniem znacznych obszarów. To niepokojące zjawisko zauważalne jest m.in. w dolinie rzeki Pacynki i Guzówki.

W gminie istnieje 18 zbiorników retencyjnych w postaci stawów, sadzawek o powierzchni 4,71 ha i pojemności 52,8 tys. m^3. Do najważniejszych należą:

stawy:
- w m. Kuczki o powierzchni 2,34 ha,
- w m. Klwatka, o powierzchni 0,30 ha.

wody drobne:
- staw Małęczyn I – niewielki staw położony przy pętli końcowej autobusów komunikacji miejskiej Radomia
- staw Małęczyn II – przy ul. Ks.J. Ziębickiego przedzielony groblą;
- oczko wodne „Nowina" – śródpolne oczko wodne o powierzchni lustra około 80 m^2;
- oczko wodne „Grzmucin" – przy strażnicy OSP;
- wyrobisko poźwirowe „Klwatka Królewska" – przy trasie Radom - Zwoleń
- stawy we wsi Kolonia Wojsławice - Wojsławice II
– oczko wodne przy drodze gruntowej z Kłonówka do Wojsławic
- staw w Kolonii Kuczki – przy strażnicy OSP
- staw w Kolonii Kuczki – przy plebanii Drożanki – Biały Ług
- Lipiny – Czarny Ług.

Cała gmina Gózd jest zlokalizowana na obszarze zbiornika nr 405 (Niecka Radomska (K2). Jego cała powierzchnia obejmuje 3 220 km^2, z czego 400 km^2 podlega najwyższej ochronie (ONO – północno-wschodnie obrzeża gminy Gózd). Utwory wodonośne pochodzą z kredy (K2). Typ zbiornika szczelinowo-porowy. Średnia głębokość wynosi od 30 do 70 m, a szacunkowe zasoby dyspozycyjne wynoszą 820.00 tys. m^3/d. Na obszarze gminy ujmowane są dwa poziomy wodonośne: czwartorzędowy i kredowy. poziom wód holoceńskich stanowiących część wód poziomu czwartorzędowego występujący głównie w dolinach Gzówki i Pacynki jest zasilany głównie droga infiltracji wód opadowych pluwialnie, co powoduje sezonowe wahania poziomu wód. należy również pamiętać, iż poziom ten ma kontakt z wodami cieków, co znajduje odzwierciedlenie w ich jakości w zależności od stanu sanitarnego cieku. plejstoceński poziom wód gruntowych jest związany z sedymentacjami glacjalnymi głównie z warstwami piaszczysto-żwirowymi reprezentującymi osady interglacjalne [GPOS 2010].

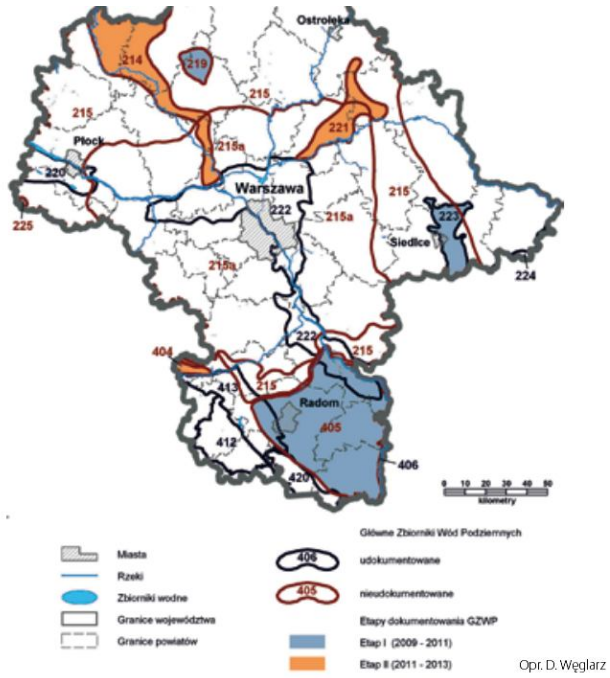

Rysunek 1. Położenie GZWP nr 405 Niecka Radomska na terenie gminy Gózd[1]

1.10. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY GÓZD

Siedzibą władz gminy jest Gózd, który jest jednocześnie siedzibą urzędu i innych podstawowych instytucji obsługi ludności. Administracyjnie gmina Gózd przynależy do powiatu radomskiego i ma charakter wiejski.

1.10.1.Demografia i mieszkalnictwo

Stan zaludnienia na terenie gminy wynosił 8474. wg. stanu na dzień 31.12.2012 roku. Wg. GUS [2013] gęstość zaludnienia w gminie wynosiła 108 osób/km^2, co wykazuje, że wskaźnik ten jest niższy od odnotowanej wartości na terenie województwa mazowieckiego (149 os/km^2) i powiatu radomskiego (98 os./km^2). Na 100 mężczyzn przypada 99 kobiet. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosi 23,5 %, w wieku produkcyjnym 64,6 %, a w wieku poprodukcyjnym 11,9 %. Największą liczbę mieszkańców stanowią osoby w wieku produkcyjnym. Wg. stanu na koniec 2012 roku liczba zameldowań ogółem wyniosła 122, a wymeldowań 72.

Gminną sieć osadczą tworzy 20 sołectw. Ponadto osadnictwo na terenie gminy Gózd charakteryzuje nierówniemierna liczba mieszkańców np. 74 w 2013 roku zamieszkiwało miejscowość Czarny Lasek, a w miejscowości Małęczyn 1 471.

Tabela 4. Liczba mieszkańców gminy Gózd w latach 2010 - 2013

Lata	2010	2011	2012	2013
Liczba ludności	8334	8394	8474	8530

Źródło: GUS, UG Gózd

Liczba mieszkańców na terenie Gózd wahała się od 8 334 w 2010 roku do 8 530 w 2013 roku, co wykazało wzrost o 196 osób.

[1] http://www.pgi.gov.pl/pl/dokumenty-in-edycja/doc_view/21-folder-mazowsze.html

Tabela 5. Przyrost naturalny (‰) w gminie Gózd w latach 2010 - 2013

Lata	2010	2011	2012	2013
Przyrost	6,5	3,6	3,1	0,6

Źródło: GUS, UG Gózd

Zauważalny jest na terenie gminy Gózd spadek przyrostu naturalnego. W 2010 roku wyniósł 6,5 ‰, a w 2013 roku 0,6 ‰. co wykazało spadek o 5,9 ‰.

Tabela 6. Liczba i powierzchnia użytkowa mieszkań w gminie Gózd w latach 2009 - 2012

2009		2010		2011		2012	
Liczba mieszkań	Powierzchnia (m^2)	Liczba mieszkań	Powierzchnia (m^2)	Liczba mieszkań	Powierzchnia (m^2)	Liczba mieszkań	Powierzchnia (m^2)
2013	160004	2036	167201	2071	171652	2106	175830

Źródło: GUS

W latach 2009 – 2012 liczba mieszkań na terenie gminy ulegała systematycznemu wzrostowi tj. średnio o 23 mieszkania w ciągu roku. Wraz z przyrostem liczby mieszkań w 2012 roku zwiększeniu uległa także ich powierzchnia średnio o 3957 m^2. We wspomnianym roku na terenie gminy odnotowano łącznie 2106 mieszkań.

Tabela 7. Zestawienie zasobów mieszkaniowych na wybranym terenie województwa mazowieckiego wg. danych wskaźnikowych z 2010 roku

Przeciętna	Gmina Gózd	Powiat radomski	Podregion radomski	Województwo mazowieckie
Liczba izb w 1 mieszkaniu	3,62	3,71	3,54	3,53
Liczba osób w 1 mieszkaniu	4,11	3,45	3,03	2,59
Liczba osób w 1 izbie	1,14	0,93	0,86	0,73
Powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m^2	80,1	77,8	69,7	69,3
Powierzchnia użytkowa na 1 osobę	19,5	22,6	23	26,8

Źródło: GUS [2011]

W 2010 roku przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu w gminie Gózd była tylko niższa od przeciętnej w powiacie radomskim. Liczba osób w 1 mieszkaniu w gminie była najwyższa podobnie jak i liczba osób w 1 izbie. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w gminie była także najwyższa. Natomiast przeciętna powierzchnia użytkowana przypadająca na 1 osobę w gminie wynosiła 19,5 m^2 i była najniższa.

1.10.2. Infrastruktura techniczna gminy Gózd

1.10.2.1. Gospodarka wodno – ściekowa

Sieć wodociągowa

Gmina Gózd posiadając 2 podstawowe ujęcia wody, zaopatrywana jest w wodę w wodę z następujących ujęć wody podziemnej w :

- Goździe – 1 studnia o wydajności 62 m^3 /h
- Małęczynie – 2 studnie o wydajności 96 m^3/h

Największą wydajnością w wymiarze godzinowym charakteryzuje się ujęcie wody w Małęczynie.

Tabela 8. Wykaz miejscowości obsługiwanych przez ujęcia wody na terenie gminy Gózd

Lp.	Ujęcie	Miejscowości
1.	Ujęcie w Goździe	Gózd, Karszówka, Budy Niemianowskie, Kuczki, Niemianowice, Drożanki, Czarny Lasek, Podgóra, Piskornica, Wojsławice, Kłonów, Kłonówek ,
2.	Ujęcie w Małęczynie	Małęczyn, Klwatka Królewska, Kiedrzyn, Grzmucin

Źródło: UG Gózd

Sieć wodociągowa na terenie gminy ma długość 113,5 km, do której przyłączonych jest 1 812 szt. gospodarstw. Teren gminy w 2012 roku był zwodociągowany w 78 % [GUS 2013].

Tabela 9. Zużycie wody na terenie gminy Gózd w latach 2010 – 2013

Zużycie wody [dam^3]			
2010	**2011**	**2012**	**2013**
388	361	395	398

Źródło: GUS , UG Gózd

Najwięcej wody zużyto na terenie gminy w 2013 roku, natomiast najmniej w 2011 roku. Ogólnie w stosunku do 2010 roku zaznaczył się wzrost zużycia wody o 10 dam^3.

Sieć kanalizacyjna

Stopień skanalizowania gminy w roku 2012 wyniósł 29,8 %. Łączna długość sieci 52,7 km, a liczba przyłączy 607 szt.[GUS 2013].

Na obszarze gminy znajdują się dwie oczyszczalnie ścieków w Klwatce Królewskiej (swoim zasięgiem obejmuje Małęczyn i część Klwatki) oraz w Goździe. Oczyszczalnia ścieków w Goździe oparta jest na technologii osadu czynnego. Maksymalna przepustowość obiektu wynosi 250 m^3/d. Oczyszczalnia obsługuje mieszkańców Gozdu, Publiczną Szkołę Podstawową, Publiczne Gimnazjum, Gminny Ośrodek Zdrowia i Urząd Gminy (około 1300 osób). Ścieki, po oczyszczeniu wraz ze ściekami opadowymi z terenu szkoły i ośrodka zdrowia a także wodami popłucznymi ze stacji uzdatniania odprowadzane są wspólnym kolektorem do rzeki Gzówki. Technologia oczyszczania ścieków w oczyszczalni w Klwatce Królewskiej oparta na osadzie czynnym. Jej przepustowość wynosi 956 m^3/d. Odbiornikiem oczyszczonych ścieków jest rzeka Pacynka.

Tabela 10. Zestawienie danych o ściekach odprowadzanych na oczyszczalnię w Goździe i Klwatce Królewskiej w 2012 roku[2]

Zarządzający	Gmina/miejscowość	Rodzaj	Projektowana	Ilość ścieków oczyszczonych *		Odbiornik
		oczyszczalni	przepustowość [m^3/d]	[m^3/d]	[dam^3/r]	
Gminy Gózd	Gózd	biologiczna	250	194	71	Gzówka/12,01/Pacynka/9,3/Mleczna/4,4
	Klwatka - Królewska	biologiczna	956	122	44	Pacynka/15,4/Mleczna/4,4/Radomka/35

Na terenie gminy występują przydomowe oczyszczalnie ścieków oraz bezodpływowe zbiorniki.

Odbiór i wywóz nieczystości ciekłych ze zbiorników bezodpływowych jest dokonywany przez uprawnionego przedsiębiorcę.

[2] http://www.wios.warszawa.pl/pl/monitoring-srodowiska/monitoring-wod/wykaz-oczyszczalni-sci/897,Wykaz-oczyszczalni-sciekow-komunalnych-i-przemyslowych-w-eksploatacji-na-obszarz.html

1.10.2.2. Sieć gazowa

Na terenie gminy Gózd długość czynnej sieci gazowej wynosi 10 979 m, z czego długość czynnej sieci przesyłowej wynosi 6 880 m, a rozdzielczej – 4 099 m. Sieć gazowa obsługuje 283 mieszkańców gminy. Roczne zużycie gazu ziemnego na ogrzewanie mieszkań wynosi 39,8 tys. m^3. Podłączonych czynnie do sieci gazowej jest 82 budynków mieszkalnych [GUS 2013]. Z sieci gazowej korzysta również budynek szkolny Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Małęczynie.

Właściciele pozostałych nieruchomości na terenie gminy w celach bytowych i gospodarczych wykorzystują wymienne butle gazowe.

1.10.2.3. Zaopatrzenie w ciepło

Na terenie gminy nie istnieje sieć ciepłownicza (zdalczynna), która obsługiwałaby wszystkie gospodarstwa. W związku z tym mieszkańcy we własnym zakresie zapewniają sobie ogrzewanie najczęściej korzystając z opału węglowego spalanego w przydomowych kotłowniach, bądź też wykorzystując gaz ziemny (LPG) lub olej jako źródło ciepła.

Wykaz instalacji grzewczych na terenie gminy Gózd w obiektach użyteczności publicznej :

- Urząd Gminy w Goździe – piec węglowy (moc 95 kW)
- Zespół Szkół w Goździe – piec olejowy (moc 545 kW)
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Klwatce Królewskiej – piec olejowy (moc 100 kW)
- Zespół Szkół w Kuczkach-Kolonii – piec olejowy (moc 100 kW)
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Kłonówku Kolonii – piec węglowy (moc 95 KW)
- Zespół Szkół Ogólnokształcących w Małęczynie – gaz ziemny (moc 91 kW)
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Podgórze – piec węglowy (moc 95 kW)

1.10.2.4. Układ komunikacyjny

Drogi

Podział dróg na terenie gminy przedstawia się następująco:

- droga krajowa nr 12 - łączna długość tej drogi biegnącej przez teren gminy wynosi 21,8 km
- droga wojewódzka nr 699 - łączna długość tej drogi biegnącej przez teren gminy wynosi 1,0 km
- drogi powiatowe - łączna długość dróg powiatowych biegnących przez teren gminy wynosi 29,9 km. Są to odcinki w ciągach dróg o numerach;

Tabela 11. Wykaz odcinków dróg powiatowych na terenie gminy Gózd

Lp.	Nr drogi	Przebieg	Długość
1.	3522W	Pionki - Podgóra	1,6
2.	3525W	Słupica - Gózd	2,4
3.	3526W	Piskornica – do drogi krajowej nr 12	2,4
4.	3528W	Kiedrzyń - Radom	2,5
5.	3529W	Kiedrzyń – Małęczyn – do drogi krajowej nr 9	2,6
6.	3530W	Klwatka – Bogusławice – Skaryszew	4,8
7.	3531W	Kuczki – Kazimierówka - Skaryszew	5,4
8.	3532 W	Gózd – Rawica	3,1
9.	3533W	Kłonówek – Rawica	5,2

Źródło: Zarząd Powiatowy Dróg

- drogi gminne - łączna długość 82,55 km, są to odcinki w ciągach o numerach

Tabela 12. Wykaz odcinków dróg gminnych na terenie gminy Gózd

Lp.	Numer drogi	Numer Ewidencyjny Odcinka (NEO)	Nazwa drogi	Długość [m]
1	350101W	G3501011425022	Kolonia Gzowice - gr. gminy Gózd - Budy Niemianowskie - Lipiny - gr. gminy Gózd - Liniów	6 093
2	350102W	G3501021425022	Janów - gr. gminy Gózd - Małęczyn - Kolonia Wojsławice	6 143
3	350103W	G3501031425022	Klwatka Królewska - gr. gminy Gózd - Myśliszowice	1 626
4	350104W	G3501041425022	Klwatka Królewska - Kłonów	5 550
5	350105W	G3501051425022	Kolonia Kuczki - Gózd - Karszówka	7 642
6	350106W	G3501061425022	Kuczki Wieś - Drużynki Podmostki	7 361
7	350107W	G3501071425022	Kolonia Kuczki - Niemianowice	1 437
8	350108W	G3501081425022	Kiedrzyn - Klwatka Figietów	3 120
9	350109W	G3501091425022	Droga przez wieś Małęczyn (ul. Szkolna)	1 617
10	350110W	G3501101425022	Kuczki Wieś - Kłonów	1 723
11	350111W	G3501111425022	Kłonówek - gr. gminy Gózd - Kłonowiec	2 522
12	350112W	G3501121425022	Adamów od dr. krajowej nr 12 do drogi powiatowej 3525W	1 173
13	350113W	G3501131425022	Kuczki Kolonia - Kleciska	2 149
14	350114W	G3501141425022	Lipiny - Gózd	1 398
15	350115W	G3501151425022	Droga przez wieś Niemianowice	1 887
16	350116W	G3501161425022	Grzmucin - Pięciomorgi - Budy - do dr. powiatowej nr 3530W (pętla)	2 389
17	350117W	G3501171425022	Kuczki Wieś - Kłonówek	1 038
18	350118W	G3501181425022	p. wieś Małęczyn (ul. Ziembickiego do ul. Lubelskiej)	1 710
19	350119W	G3501191425022	Małęczyn ul. Kościelna	1 034
20	350120W	G3501201425022	Małęczyn ul. Zachodnia	500
21	350121W	G3501211425022	Małęczyn ul. Wschodnia	327
22	350122W	G3501221425022	Małęczyn ul. Bankowa	1 361
23	350123W	G3501231425022	Kiedrzyn p. wieś	1 681
24	350124W	G3501241425022	Kiedrzyn k. cmentarza	331
25	350125W	G3501251425022	Kiedrzyn - Klwatka Zamłynie	1 675
26	350126W	G3501261425022	Klwatka p. wieś	2 715
27	350127W	G3501271425022	Grzmucin - Trzymorgi	918
28	350128W	G3501281425022	Grzmucin - Nowina	1 471
29	350129W	G3501291425022	p. wieś Wojsławice	811
30	350130W	G3501301425022	Kłonówek - Kłonów	2 363
31	350131W	G3501311425022	Kłonów - Praga	1 017
32	350132W	G3501321425022	Kłonów - Drożanki	3 186
33	350133W	G3501331425022	Drożanki - Spaleniska	1 387
34	350134W	G3501341425022	Podgóra - Czarny Lasek - Lipiny	4 395
35	350135W	G3501351425022	Gózd ul. Czarnecka	344
36	350136W	G3501361425022	Gózd ul. Szkolna	310
37	350137W	G3501371425022	Gózd ul. Lekarska	145
			Razem:	82 549 m 82,55 km

Źródło: UG Gózd

Łączna długość dróg : krajowej, wojewódzkiej, powiatowych i gminnych na terenie gminy Gózd wynosi 135,3 km. Największy udział stanowią drogi gminne 61 %, następnie drogi powiatowe 22,1 %, droga krajowa 16,1 %, a droga wojewódzka 0,7 %. Długość dróg powiatowych o nawierzchni utwardzonej wynosi 29,9 km (100 %), a gminnych 70,2 km (15 %).
Odległość z miejscowości Gózd do Radomia wynosi 16 km, Zwolenia 15 km, a Lublina 96 km.
Na obszarze gminy funkcjonuje komunikacja publiczna, która realizowana jest przez Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej, a także przez prywatne firmy przewozowe. Dzięki niej mieszkańcy mogą podróżować do najbliższych miejscowości z terenu gminy i sąsiednich. Dodatkowo przez gminę kursują autobusy dalekobieżne docierające do większych metropolii, m.in. do Lublina. Mieszkańcy korzystają z komunikacji publicznej świadczącej przez Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o.o. z siedzibą w Radomiu (linia miejska 24 o relacji Radom-Małęczyn).

1.10.3. Elektroenergetyka

Przez obszar gminy przebiegają linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 kV. Powodują one ograniczenia w zagospodarowaniu terenów w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Ponad to występują jeszcze linie średniego napięcia i linie rozprowadzające energię do wszystkich obiektów.

Wg. informacji PGE z 2014 roku na terenie gminy Gózd znajdują następujące urządzenia sieci elektroenergetycznych tj.:

Łączna długość linii wysokiego napięcia	
➢ długość linii napowietrznych WN wynosi	12,4 km
Łączna długość linii średniego napięcia	89,63 km
➢ długość linii napowietrznych ŚN wynosi	80,2 km
➢ długość linii kablowych ŚN wynosi	9,43 km
Łączna długość linii niskiego napięcia	147,5 km
➢ długość linii napowietrznych NN wynosi	105,88 km
➢ długość linii kablowych NN wynosi	41,63 km
➢ stacje transformatorowe w liczbie	65 szt.

Administratorem sieci energetycznych wysokiego, średniego i niskiego napięcia jest PGE Dystrybucja S.A. Oddz. Skarżysko – Kamienna Rejon Energetyczny Radom.

1.10.4. Szkolnictwo i opieka zdrowotna

1.10.4.1. Szkolnictwo

Na terenie gminy Gózd znajduje się 7 placówek oświatowych, które zapewniają nauczanie na poziomie podstawowym i gimnazjalnym. Wykaz jednostek oświatowych na terenie gminy :

- Zespół Szkół w Goździe
- Publiczna Szkoła Podstawowa im H. Sienkiewicza w Klwatce Królewskiej
- Publiczna Szkoła Podstawowa im Tadeusza Kościuszki w Kłonówku - Kolonii
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Podgórze
- Zespół Szkół w Kuczkach Kolonii
- Zespół Szkół Ogólnokształcących w Małęczynie

1.10.4.2. Opieka zdrowotna

Na terenie gminy Gózd podstawową opiekę medyczną zapewnia Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej w Góździe. Ponadto w miejscowości Gózd znajduje się punkt apteczny.

1.10.4.3. Kultura, zabytki i turystyka

Kultura

Na terenie gminy Gózd znajdują się gminna biblioteka publiczna w miejscowości Gózd wraz filiami w miejscowościach: Kuczki-Kolonia, Klwatka Królewska, i Kłonówek- Kolonia. Ponadto na terenie gminy występuje 10 świetlic środowiskowych.

Zabytki

Na terenie gminy z całą pewnością znajdują się zabytki, głownie z XIX i pocz. XX wieku. Dotyczy to głównie: kaplic, kapliczek, figur przydrożnych, a także pozostałości zabudowań dworskich i folwarcznych oraz budownictwa wiejskiego. W. Klwatce Królewskiej znajduje się kaplica z końca XVIII wieku. Dawny, zabytkowy drewniany budynek urzędu gminnego z Gózdu pochodzący z poł. XIX wieku znajduje w Muzeum Wsi Radomskiej.

Turystyka

Obszar gminy Gózd nie należy do atrakcyjnych turystycznie. Niemniej jednak warte zauważenia jest naturalne bogactwo form, z którym wiąże się różnorodność biocenotyczna i krajobrazowa (największa w północno-wschodniej i środkowej części gminy). Różnorodność ta decyduje o walorach środowiska przyrodniczego, korzystnego dla rozwoju funkcji turystycznych jak i ochrony przyrody [GPOS 2010].

1.11. Działalność Samorządu Gminy w latach 2009 – 2012

Głównymi źródłami dochodów gminy Gózd są: subwencje, udział w podatku dochodowym od osób fizycznych i dochody własne: podatek od nieruchomości, podatek rolny i leśny i od środków transportowych.

Tabela 13. Struktura dochodów budżetu Gminy Gózd w latach 2010 - 2013

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
Dochody własne	4190400,17	3757249,77	4498575,43	26127323,95
Udział w podatkach	1196682,21	1384995,74	1633777,92	1573178,54
Subwencje	13255558,00	13462999,00	14012765,00	14328615,00
Dotacje	5074597,36	10083911,83	5217711,63	6319360,03
RAZEM	**23717238**	**28689156**	**25362830**	**48348477,52**

Źródło: GUS , UG Gózd

Najistotniejszą grupę dochodów Gminy stanowią subwencje i dochody własne. Za korzystny w strukturze dochodów gminy należy uznać stopniowo narastający wzrost udziału w podatkach. Ogólnie dochody zewnętrzne jak i wewnętrzne Gminy wzrastają (ogółem odnotowano wzrost dochodów ponad 1 – krotny w latach 2010 - 2013).

1.11.1. Wydatki

Najwyższy poziom wydatków poniesionych przez Gminę Gózd odnotowano w 2010 roku, natomiast najniższy w 2012 roku.

Tabela 14. Wykonanie budżetu wydatków Gminy Gózd w latach 2010 - 2013

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
Wydatki ogółem	24724855,42	26991570,09	23340119,27	26127323,95
Wydatki w przeliczeniu na 1 - go mieszkańca	2984,65	3244,18	2754,321	3062,992

Źródło: GUS , UG Gózd

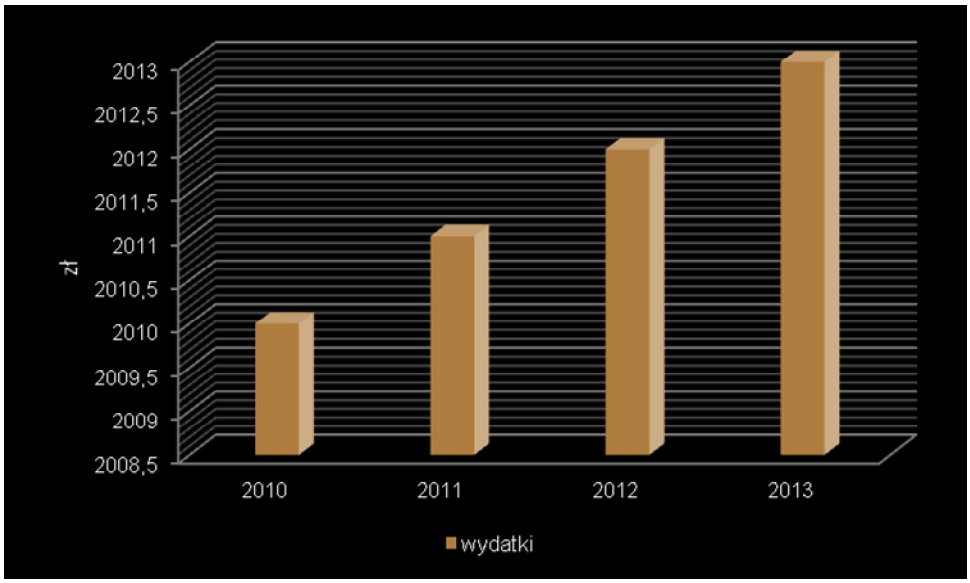

Rysunek 2. Wydatki Gminy Gózd w latach 2010 - 2013

Wydatki Gminy w latach 2010 – 2013 rosną, w tym w przeliczeniu na jednego mieszkańca (wzrost o 2,62 %).

1.11.2. Dotychczasowe działania z zakresu ochrony środowiska

Działania inwestycyjne Gminy Gózd z zakresu ochrony środowiska dotyczyły głównie gospodarki wodno – ściekowej i ochrony powietrza. Środki przeznaczane na ochronę środowiska pochodziły głównie z budżetu gminy.

Tabela 15. Nakłady na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w latach 2009 - 2012 w gminie Gózd (według najważniejszych inwestycji)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
Wydatki ogółem	902626,70	997393,85	1046990,71	350825,08
Wydatki w przeliczeniu na 1 - go mieszkańca	108,31	118,82	123,55	41,13

Źródło: GUS , UG Gózd

W latach 2010 – 2013 nastąpił ogólnie spadek wydatków o 61 % na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w gminie, w przypadku przeliczenia tych wydatków na przeciętnego mieszkańca także odnotowano spadek.
Inwestycje w ochronie środowiska dotyczyły głównie finansowania przez Gminę w minionych (4) latach:

- modernizacji nawierzchni dróg gminnych – 9, 9 km
- rozbudowy sieci gazowniczej – 595 m
- rozbudowy kanalizacji sanitarnej – 7 km

2. DIAGNOZA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA

2.1. Powietrze atmosferyczne

2.1.1. Przepisy prawne

Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska na mocy ustawy *Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.)* dokonuje corocznej oceny poziomów substancji w powietrzu we wszystkich strefach województwa. Klasyfikacja stref jest dokonywana w oparciu o rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. *w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza* (Dz. U. 2012 poz. 914) dla wszystkich zanieczyszczeń uwzględnionych w ocenie strefę stanowi:

- aglomeracja o liczbie mieszkańców powyżej 250 tysięcy,
- miasto nie będące aglomeracją o liczbie mieszkańców powyżej 100 tysięcy,
- pozostały obszar województwa, nie wchodzący w skład aglomeracji i miast powyżej 100 tys. mieszkańców.

Klasyfikacji stref dokonuje się oddzielnie dla dwóch grup kryteriów ze względu na ochronę zdrowia ludzi oraz ze względu na ochronę roślin, wydzielając strefy, dla których poziom:

- poziom substancji nie przekracza poziomów dopuszczalnych i docelowych – klasa **A**.
- stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne, lecz nie przekraczają poziomów dopuszczalnych powiększonych o margines tolerancji – klasa **B**
- stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne powiększone o margines tolerancji, w przypadku, gdy margines tolerancji nie jest określony – poziomy dopuszczalne i poziomy docelowe - klasa **C**

  oraz dla ozonu
- **klasa D1 –** stężenia ozonu nie przekraczają poziomu celu długoterminowego,
- **klasa D2** – stężenia ozonu przekraczają poziom celu długoterminowego.

2.1.2. Pomiary zanieczyszczenia powietrza

Według zapisów ww. rozporządzenia w województwie mazowieckim klasyfikację dla dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, pyłu PM 2,5 i PM 10, tlenku węgla, benzenu oraz pyłu ołowiu, arsenu, niklu, kadmu i benzo(a)pirenu w pyle PM 10 oraz ozonu wykonuje się w strefie mazowieckiej (PL, 1404) do której należy m.in. gmina Gózd.
Na terenie gminy Gózd nie ma punktów pomiaru zanieczyszczenia powietrza. Zlokalizowane najbliżej stanowisko pomiarowe na terenie strefy mazowieckiej znajduje się w Belsku Dużym w odległości 72 km na kierunku północno - zachodnim.

Tabela 16. Wynikowe klasy strefy dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia *według jednolitych kryteriów w skali kraju, zgodnych z kryteriami UE*

Nazwa strefy-mazowiecka	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy													
	SO_2	NO_2	PM 2,5*	PM 2,5**	PM10	Pb	As	Cd	Ni	C_6H_6	B/a/P	O_3**	O_3***	CO
Rok 2012	A	A	C	C2	C	A	A	A	A	A	C	A	A	A

*Źródło: WIOŚ w Warszawie [2013] * wg poziomu dopuszczalnego powiększonego o margines tolerancji, ** wg poziomu docelowego,*** wg poziomu celu długoterminowego*

Ocena w strefie wymienionej w tabeli 16 dla pyłu, PM 2,5, PM10 i B/a/P wykazuje bardzo wysokie poziomy stężeń. Dla pozostałych zanieczyszczeń: dwutlenek siarki SO_2, tlenek węgla

CO, benzen C_6H_6, ołów Pb, arsen As, kadm Cd, nikiel Ni, ozon O_3 standardy imisyjne na terenie analizowanej strefy były dotrzymane.

Analiza otrzymanych poziomów stężeń monitorowanych zanieczyszczeń w 2012 r. wskazuje na ścisłą zależność zmierzonych stężeń od warunków pogodowych. Zima spowodowała wysoką emisję zanieczyszczeń, pochodzących ze spalania paliw na cele grzewcze, co bezpośrednio przełożyło się na wysoki poziom imisji tych zanieczyszczeń.

Tabela 17. Klasyfikacja strefy mazowieckiej według parametrów, z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych dla ochrony roślin[3]

Nazwa strefy – mazowiecka	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy		
	SO_2	NO_X	O_3
Rok 2012	A	A	A

Źródło: WIOŚ w Warszawie [2013]

Ocena strefy wg. tabeli 17 dla pyłu, SO_2, NO_X i O_3 nie wykazuje wysokiego poziomu stężeń.

2.1.3. Źródła zanieczyszczenia powietrza

Głównymi źródłami zanieczyszczeń powietrza na terenie gminy Gózd są:

- procesy technologiczne i procesy energetycznego spalania paliw (na terenie gminy funkcjonują kotłownie komunalne),
- emisja komunikacyjna (ze względu na natężenie ruchu, pojazdy przemieszczające się drogami: drogą krajową nr 12 i wojewódzką nr 699 oraz drogami powiatowymi i gminnymi, które są podstawowym źródłem zanieczyszczenia powietrza), stwarza zagrożenie dla środowiska w pobliżu dróg o znacznym natężeniu ruchu kołowego.
- emisja niska (indywidualne gospodarstwa domowe ogrzewane są poprzez własne kotłownie węglowe lub piece), ma duży wpływ na stan czystości powietrza (benzo/a/piren, pył PM 2,5 i 10), która pochodzi z lokalnych kotłowni, palenisk indywidualnych. Lokalne systemy grzewcze i piece domowe praktycznie nie posiadają jakichkolwiek urządzeń ochrony powietrza. Wielkość emisji z tych źródeł jest trudna do oszacowania i wykazuje zmienność sezonową.

Tabela 18. Wykaz obiektów mogących pogorszyć stan środowiska na terenie gminy Gózd

Rodzaj obiektu	Ilość	Lokalizacja
Droga krajowa	1	Nr 12
Droga wojewódzka	1	Nr 699
Oczyszczalnia ścieków	2	Gózd, Klwatka Królewska
Stacje paliw płynnych i gazowych	4	Gózd
Ośrodek zdrowia	1	Gózd
Kotłownia	3	• Urząd Gminy w Goździe – piec miałowy (moc 95 kW) • Publiczna Szkoła Podstawowa w Kłonówku Kolonii– piec miałowy (moc 95 KW) • Publiczna Szkoła Podstawowa w Podgórze – piec miałowy (moc 95 kW)

Źródło: UG Gózd

[3] idem

2.1.4. Sieć gazowa

Gmina Gózd jest zgazyfikowana w 3,4 % [GUS 2013]. Do sieci gazowej są podłączone budynki mieszkalne i jeden użyteczności publicznej.

Liczba przyłączy do sieci gazowej wskazuje na 1,01 % udział gminy w ogólnej liczbie przyłączy do sieci gazowej na terenie powiatu w 2012 roku. Wg. stosunku sieci rozdzielczej na 100 km^2 powierzchni terenu gminy do długości sieci gazowej jest o 78,4 % niższy w stosunku do wartości tego wskaźnika odnoszącego się do powiatu. Na koniec 2013 roku wg. UG długość sieci gazowej wynosiła 12 793 m.

Tabela 19. Stopień zgazyfikowania powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2012 roku

Powiat/Gmina	Wskaźnik	
	100 km^2 /długość sieci [km]	liczba przyłączy
Powiat	24,5	9389
Gmina Gózd	5,3	95

Źródło: GUS

Tabela 20. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości zużytego gazu do sieci gazowej i jej długości na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2012 roku

Powiat/Gmina	Ilość zużytego gazu [tys m^3]	Długość sieci gazowej [m]
Powiat	8069,1	473739
Gmina Gózd	39,8	10979

Źródło: GUS

Ilość zużytego gazu na terenie gminy Gózd w 2012 roku stanowiła 0,49 % ogólnie zużytego na terenie powiatu. Natomiast długość sieci gazowej na terenie gminy stanowiła 2,3 % udziału w skali całego powiatu.

Tabela 21. Zużycie gazu na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2012 roku w przeliczeniu na 1 – mieszkańca i korzystającego / odbiorcę

Powiat/Gmina	Zużycie gazu [m^3]	
	na 1 mieszkańca	na korzystającego / odbiorcę
Powiat	34,6	242,8
Gmina Gózd	11,3	333,9

Źródło: GUS

W 2012 roku na 1 mieszkańca gminy Gózd przypada zużycie gazu w ilości 11,3 m^3, a na korzystającego / odbiorcę – 333,9 m^3 [GUS 2013]. Pierwsze wskazuje na niższe zużycie o 67,3 % gazu przez statystycznego mieszkańca gminy w stosunku do ogólnego zużycia gazu na terenie powiatu radomskiego. Drugie natomiast wskazuje na wyższe zużycie gazu przez korzystającego / odbiorcę na terenie gminy o 27,3 %.

2.1.5. Wnioski

Wyniki analizy poziomów zanieczyszczeń w powietrzu na terenie gminy Gózd przekraczają dopuszczalne normy. Głównym źródłem zanieczyszczenia antropogenicznego atmosfery jest wzrost natężenia ruchu komunikacyjnego oraz niska emisja pochodząca głównie z palenisk domowych w wymiarze sezonowym.

Strefa mazowiecka, do której należy gmina z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych dla ochrony zdrowia i ochrony roślin została zakwalifikowana do klasy A. Wyjątek stanowi klasyfikacja kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia dla pyłu zawieszonego PM – 2,5 i 10 oraz benzo(a)pirenu, wobec których teren gminy Gózd, przynależący ogólnie do strefy mazowieckiej zakwalifikowano do klasy C.

Dalsza modernizacja dróg w gminie i zmiana instalacji grzewczych w przyszłości powinny przyczynić się do poprawy stanu atmosfery.

2.2. Hałas

2.2.1. Przepisy prawne

Ustawa z 27 kwietnia 2001 r. - *Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013, poz. 1232 z późn.zm.),* reguluje przepisy dotyczące klimatu akustycznego. Przepisy tych ustaw są wyrazem nowej, spójnej z ustawodawstwem Unii Europejskiej, polityki w zakresie ochrony środowiska. W odniesieniu do zagadnień akustycznych, wspomniane akty prawne dostosowują przepisy polskie do regulacji UE, w szczególności znajdującej podstawę prawną w regulacjach zawartych w Dyrektywie w sprawie oceny i zarządzania hałasem w środowisku (2002 / 49 / EC).
Hałas - dźwięk określany, jako szkodliwy, uciążliwy lub przeszkadzający w danych warunkach (zależy od fizycznych parametrów dźwięku, od nastawienia odbiorcy).

Ocena stanu środowiska w wyniku emisji hałasu dokonywana jest przy pomocy równoważnego poziomu dźwięku wyrażonego w dB., które określa obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 15 października 2013 r. *w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku* (Dz. U. 2014 poz. 112) i zawiera tabela 22.

Tabela 22. Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku powodowanego przez poszczególne grupy źródeł hałasu, z wyłączeniem hałasu powodowanego przez starty, lądowania i przeloty statków powietrznych oraz linie elektroenergetyczne, wyrażone wskaźnikami $L_{Aeq\ D}$ i $L_{Aeq\ N}$, które to wskaźniki mają zastosowanie do ustalania i kontroli warunków korzystania ze środowiska, w odniesieniu do jednej doby

Lp.	Rodzaj terenu	Dopuszczalny poziom hałasu w [dB]			
		Drogi lub linie kolejowe[1)]		Pozostałe obiekty i działalność będąca źródłem hałasu	
		$L_{Aeq\ D}$ przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	$L_{Aeq\ N}$ przedział czasu odniesienia równy 8 godzinom	$L_{Aeq\ D}$ przedział czasu odniesienia równy 8 najmniej korzystnym godzinom dnia kolejno po sobie następującym	$L_{Aeq\ N}$ przedział czasu odniesienia równy 1 najmniej korzystnej godzinie nocy
1	a) Strefa ochronna "A" uzdrowiska b) Tereny szpitali poza miastem	**50**	**45**	**45**	**40**
2	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej b) Tereny zabudowy związanej ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży[2)] c) Tereny domów opieki społecznej d) Tereny szpitali w	**61**	**56**	**50**	**40**

	miastach				
3	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego b) Tereny zabudowy zagrodowej c) Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe[2)] d) Tereny mieszkaniowo-usługowe	**65**	**56**	**55**	**45**
4	Tereny w strefie śródmiejskiej miast powyżej 100 tys. mieszkańców[3)]	**68**	**60**	**55**	**45**

Objaśnienia:

1) Wartości określone dla dróg i linii kolejowych stosuje się także dla torowisk tramwajowych poza pasem drogowym i kolei linowych.

2) W przypadku niewykorzystywania tych terenów, zgodnie z ich funkcją, w porze nocy, nie obowiązuje na nich dopuszczalny poziom hałasu w porze nocy.

3) Strefa śródmiejska miast powyżej 100 tys. mieszkańców to teren zwartej zabudowy mieszkaniowej z koncentracją obiektów administracyjnych, handlowych i usługowych. W przypadku miast, w których występują dzielnice o liczbie mieszkańców pow. 100 tys., można wyznaczyć w tych dzielnicach strefę śródmiejską, jeżeli charakteryzuje się ona zwartą zabudową mieszkaniową z koncentracją obiektów administracyjnych, handlowych i usługowych.

2.2.2 Pomiary hałasu

Na terenie gminy Gózd nie przeprowadzano pomiaru hałasu komunikacyjnego.

2.2.3. Źródła hałasu

Podstawowe źródła hałasu na terenie gminy Gózd :

- źródła stacjonarne, zainstalowane na terenach jednostek organizacyjnych,
- indywidualne i publiczne źródła mobilne (samochody osobowe, ciężarowe, transport komunikacji zbiorowej, transport kolejowy)

Źródłami hałasu w działalności rolniczej są głównie: systemy wentylacyjne (czerpnie, wyrzutnie), sprężarki, pompy i transport.

2.2.4 Wnioski

Największym źródłem hałasu na obszarze gminy Gózd jest komunikacja drogowa. Z uwagi na zwiększającą się liczbę pojazdów mechanicznych natężenie hałasu będzie stopniowo wzrastać. Pozostałe źródła hałasu nie są zbyt uciążliwe z racji braku skupisk zakładów przemysłowych lub innych mogących niekorzystnie wpływać na klimat akustyczny gminy.

2.3. Zasoby wodne i gospodarka wodno - ściekowa

2.3.1. Wprowadzenie

Teren gminy Gózd leży w zlewni środkowej Wisły i jej dopływów: Iłżanki i Radomki.

2.3.2. Wody powierzchniowe

Ocenę, jakości wód powierzchniowych Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Warszawie prowadzi w oparciu o rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 listopada 2011 r. *w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych* (Dz.U. 2011 nr 257 poz. 1545).

Na terenie gminy nie jest usytuowany punkt badania stanu jakości wód powierzchniowych. Badaniami monitoringu były objęte wody powierzchniowe przepływające przez teren gminy poza jej granicami tj.:

- Pacynka - pon. Lesiowa (ujście do Mlecznej)

- Mleczna - Owadów (ujście do Radomki)

Klasyfikacja stanu / potencjału ekologicznego i stanu chemicznego rzek w JCW - ocena za lata 2010 - 2012 r.[4]

Stan / potencjał ekologiczny badanych wód był słaby na podstawie IV klasy elementów biologicznych. Stan chemiczny zaliczono do poniżej dobrego.

2.3.3. Wody podziemne

Ocenę, jakości tych wód Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Warszawie prowadzi w oparciu o rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 sierpnia 2008 r. *w sprawie kryteriów i oceny stanu wód podziemnych (Dz. U. 2008. Nr. 143 poz. 896).*

Wody podziemne rozumie się przez to wody występujące pod powierzchnią ziemi w wolnych przestrzeniach skał skorupy ziemskiej. W zależności od głębokości występowania użytkowych poziomów wodonośnych są mniej narażone na zanieczyszczenia niż wody powierzchniowe.

Na terenie gminy Gózd nie jest prowadzony monitoring wód podziemnych.

Tabela 23. Eksploatacja ujęć wody na terenie gminy Gózd w 2013 roku

L.p.	Ujęcie wód podziemnych	Głębokość [m]	Ilość pobranej wody [dam^3]
1.	Gózd	100	33,7
2.	Małęczyn	100	51,7
Razem			85,4

Źródło: UG Gózd

W 2013 roku z ujęć wody na terenie gminy łącznie pobrano 85,4 dam^3 wody dla potrzeb zaopatrzenia mieszkańców, w tym najwięcej z ujęcia w Małęczynie (51,7dam^3). Wg. UG Gózd pobór wody z ujęć odbywa się na podstawie aktualnych pozwoleń wodno -prawnych.

2.3.4. Gospodarka wodno – ściekowa

2.3.4.1. Regulacje prawne gospodarki wodno - ściekowej

Gospodarka ściekowa regulowana jest ustawą z dnia 7 czerwca 2001 roku *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. 2006 Nr 123, poz. 858 z późn. zm.),* rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 roku *w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego* (Dz. U. 2006 Nr 137, *poz. 984)* oraz rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 13 lipca 2010 r. *w sprawie komunalnych osadów ściekowych (Dz. U. 2010 Nr 137 poz.24).* Zgodnie z art. 3 ustawy *Prawo ochrony środowiska*, ścieki (substancje ciekłe, wprowadzone bezpośrednio lub za pomocą urządzeń kanalizacyjnych do wód) zmieniają stan fizyczny, chemiczny lub biologiczny wód, działając niszcząco na świat roślinny lub zwierzęcy. Ścieki powstają w wyniku bytowania człowieka oraz prowadzonej przez niego działalności gospodarczej i rolniczej (ścieki bytowo – gospodarcze, ścieki przemysłowe, ścieki komunalne, wody opadowe, wody podgrzane).

2.3.4.2. Sieć wodociągowa

Mieszkańcy gminy są zaopatrywani w wodę ujmowaną w 2 ujęciach na tym terenie. Do sieci przyłączone są gospodarstwa domowe i obiekty użytku publicznego.

[4] Monitoring rzek w latach 2010 - 2011 roku. WIOŚ. 2013

Liczba przyłączeń w 2012 roku do sieci wodociągowej wskazuje na 5,3 % udział gminy w ogólnej liczbie przyłączy do sieci wodociągowej na terenie powiatu. Wskaźnik sieci rozdzielczej przypadającej na 100 km^2 powierzchni terenu gminy do długość sieci wodociągowej wykazuje przewagę o 15,5 % w stosunku do wartości tego wskaźnika odnoszącego się do terenu powiatu.

Tabela 24. Stopień zwodociągowania powiatu radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku

Powiat/Gmina	Wskaźnik	
	100 km^2 /długość sieci [km]	liczba przyłączy
Powiat	123,0	34467
Gózd	145,6	1812

Źródło: GUS

Tabela 25. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości pobranej wody z instalacji wodociągowej i jej długości na terenie powiatu radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku

Powiat/Gmina	Ilość pobranej wody [dam^3]	Długość sieci wodociągowej [km]
Powiat	4453,9	1880,9
Gózd	181,2	113,5

Źródło: GUS

Ilość pobranej wody do celów użytkowych na terenie gminy Gózd w 2012 roku stanowiła 4,07. % ogólnego zużycia wody przez mieszkańców na terenie powiatu. Natomiast długość sieci wodociągowej na terenie gminy stanowi 6,03 % udziału w skali całego powiatu.

Tabela 26. Zużycie wody na terenie powiatu radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku w przeliczeniu na 1 – mieszkańca i korzystającego / odbiorcę

Powiat/Gmina	Zużycie wody [m^3]	
	na 1 mieszkańca	na korzystającego / odbiorcę
Powiat	133,3	163,5
Gózd	21,6	27,6

Źródło: GUS

Ogólnie w 2012 roku na 1 mieszkańca gminy przypada zużycie wody w ilości 21,6 m^3, a na terenie powiatu 27,6 m^3. To wskazuje na niższe zużycie wody przez statystycznego mieszkańca gminy Gózd w stosunku do ogólnego zużycia wody na terenie powiatu radomskiego o 83,8 %. W odniesieniu do korzystającego / odbiorcy występuje niższe zużycie wody na terenie gminy w stosunku do zużycia na terenie powiatu o 83,8 % [GUS 2013].

2.3.4.3. Systemy melioracyjne

Na terenie gminy długość cieków uregulowanych i nieuregulowanych jest taka sama i wynosi 21,395 km. Wg. informacji z 2014 roku WZM i UW Oddział w Radomiu Inspektorat w Zwoleniu, powierzchnia wynosi :

- zmeliorowana 2 516 ha, w tym grunty orne 20 38 ha, a użytki zielone 428 ha,
- zdrenowana 1 742 ha, w tym grunty orne 1 604 ha, a użytki zielone 138 ha,
- odwodniona rowami 774 ha, w tym grunty orne 434 ha, a użytki zielone 340 ha,
- długość rowów melioracyjnych 95,663 km.

2.3.4.4. Sieć kanalizacyjna

Ścieki z gospodarstw domowych i obiektów użyteczności publicznej na terenie gminy odprowadzane są na oczyszczalnię ścieków komunalnych w Goździe. W 2012 roku na

oczyszczalnie ścieków odprowadzono 115,0.dam^3/rok.

Liczba przyłączy do sieci kanalizacyjnej wskazuje na 6,26 % udział gminy w ogólnej liczbie przyłączy do sieci na terenie powiatu w 2012 roku. Wg. stosunku sieci rozdzielczej przypadającej na 100 km^2 powierzchni terenu gminy do długości sieci kanalizacyjnej jest o 49,6 % wyższy w stosunku do wartości tego wskaźnika odnoszącego się do powiatu [GUS 2013].

Tabela 27. Stopień skanalizowania powiatu radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku

Powiat/Gmina	Wskaźnik	
	100 km^2 /długość sieci [km]	liczba przyłączy
Powiat	34,1	9689
Gmina Gózd	67,6	607

Źródło: GUS

Tabela 28. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości ścieków odprowadzonych do kanalizacji sanitarnej i jej długości na terenie radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku

Powiat/Gmina	Ścieki odprowadzone [dam^3]	Długość sieci kanalizacyjnej [km]
Powiat	1991	522,3
Gmina Gózd	115	52,7

Źródło: GUS

Ilość ścieków odprowadzonych na oczyszczalnię na terenie gminy Gózd w 2012 roku stanowiła 5,8 % ogólnie odprowadzonych na terenie powiatu. Natomiast długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy stanowi 10,1 % udziału w skali całego powiatu [GUS 2013].

2.3.4.5. Główne źródła zanieczyszczeń

Znaczącym zagrożeniem dla stanu sanitarnego wód powierzchniowych na terenie gminy stała się nieuporządkowana gospodarka ściekowa oraz niewłaściwe stosowanie organicznych nawozów: gnojowicy i obornika, a także rolnicze wykorzystywanie ścieków bez zachowania wymogów ochrony środowiska.

2.3.5. Wnioski

Gmina Gózd posiada zasoby wodne, które wymagają w szczególności ochrony dla ich użytkowania. To wynika m.in. ze względu na gromadzenie ścieków na terenie gminy głównie w przydomowych zbiornikach (szambach) i według zapotrzebowania wywożonych na oczyszczalnie ścieków na terenie gminy.
Ze względu na słabo rozbudowaną sieć kanalizacyjną, konieczne jest podjęcie działań inwestycyjnych dla jej rozbudowy do systemu oczyszczalnia ścieków, a nadto przydomowych oczyszczalni ścieków dla zwiększenia zasięgu obsługi gospodarstw domowych.

2.4. Odpady

2.4.1. Przepisy prawne

Obowiązek planowania gospodarki odpadami został sformułowany w uchwalonej przez Sejm RP *ustawie z dnia 12 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013, poz. 21 z późn.zm.)*. Powszechna zasada gospodarowania odpadami (art. 18 ustawy o odpadach) brzmi:
„1. Każdy, kto podejmuje działania powodujące lub mogące powodować powstanie odpadów, powinien takie działania planować, projektować i prowadzić przy użyciu takich sposobów produkcji lub form usług oraz surowców i materiałów, aby w pierwszej kolejności zapobiegać powstawaniu odpadów lub ograniczać ilość odpadów i ich negatywne oddziaływanie na życie i zdrowie ludzi oraz na środowisko, w tym przy wytwarzaniu produktów, podczas i po zakończeniu ich użycia.

2. Odpady, których powstaniu nie udało się zapobiec, posiadacz odpadów w pierwszej kolejności jest obowiązany poddać odzyskowi.
3. Odzysk, o którym mowa w ust. 2, polega w pierwszej kolejności na przygotowaniu odpadów przez ich posiadacza do ponownego użycia lub poddaniu recyklingowi, a jeżeli nie jest to możliwe z przyczyn technologicznych lub nie jest uzasadnione z przyczyn ekologicznych lub ekonomicznych – poddaniu innym procesom odzysku.
4. Przez recykling rozumie się także recykling organiczny polegający na obróbce tlenowej, w tym kompostowaniu, lub obróbce beztlenowej odpadów, które ulegają rozkładowi biologicznemu w kontrolowanych warunkach przy wykorzystaniu mikroorganizmów, w wyniku, której powstaje materia organiczna lub metan; składowanie na składowisku odpadów nie jest traktowane, jako recykling organiczny.
5. Odpady, których poddanie odzyskowi nie było możliwe z przyczyn, o których mowa w ust. 3, posiadacz odpadów jest obowiązany unieszkodliwiać.
6. Składowane powinny być wyłącznie te odpady, których unieszkodliwienie w inny sposób było niemożliwe z przyczyn, o których mowa w ust. 3".

Zgodnie z Dyrektywą 91/156 EEC od roku 2002 w krajach Unii Europejskiej zabronione jest składowanie odpadów bez wcześniejszego ich przetworzenia. Podstawowymi kierunkami działań będzie zmniejszanie ilości odpadów do wywiezienia poprzez selektywną zbiórkę i zagospodarowanie odpadów oraz stworzenie nowoczesnych zakładów wykorzystujących i unieszkodliwiających odpady. Zgodnie z powyższym na składowiskach przewiduje deponowanie odpadów wyłącznie przetworzonych, tzn. takich, w których zawartość frakcji organicznych nie przekracza 5%, a wartość opałowa nie jest wyższa niż 6000 kJ/kg. Odpady organiczne powinny być w całości kompostowane.

Rozwiązania dotyczące gospodarki odpadami w gminie zostały przyjęte Uchwałą Rady Gminy Gózd Nr XXVII/165/2013 z dnia 15 lutego 2013 r. *w sprawie uchwalenia Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Gózd.*

2.4.2. Odpady komunalne

Zbiórka odpadów gromadzonych w sposób selektywny na terenie gminy Gózd w latach 2010 - 2013 była realizowana przez Spółkę SITA Sp. z o. o ul. Witosa 76, 26-600 Radom i PWNS Almax Sp. z o.o. ul. Wrocławska 3, 26 – 600 Radom oraz ATK Recykling PUK, ul. Chorzowska 3 26 -600 Radom. Do gromadzenia odpadów wytwarzanych w gospodarstwach domowych, w sposób selektywny (frakcja sucha) wykorzystywane były worki o poj.120 dm^3 i pojemniki siatkowe (poj. 2,2 $m)^3$. Aktualnie gospodarka odpadami zbieranymi selektywnie jest realizowana w oparciu o obowiązujące od 1 lipca 2013 roku zmiany wynikające z uregulowań prawnych.

Tabela 29. Zestawienie ilości zebranych selektywnie odpadów komunalnych na terenie gminy Gózd w latach 2010 – 2013

Okres	2010				2011				2012				2013			
	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.	I kw.	II kw.	III kw.	IV kwartał
	Ilość [Mg]				Ilość [Mg]				Ilość [Mg]				Ilość [Mg]			
Papier i tektura	0,45	0,45	0,45	0,45	0,42	0,42	0,42	0,42	0,225	0,225	0,225	0,225	0,2	0,2	6,10	12,10
Szkło	2,75	2,75	2,75	2,75	2,5	2,5	2,5	2,5	1,75	1,75	1,75	1,75	4,23	1,61	13,10	14,40
Tworzywa sztuczne	1,32	1,32	1,32	1,32	1,27	1,28	1,27	1,28	0,425	0,425	0,425	0,425	3,32	6,11	5,20	6,30
Metale	0,12	0,12	0,12	0,12	0,12	0,13	0,12	0,13	0,025	0,025	0,025	0,025	0,2	0	0,50	0,30
Odpady ulegające biodegradacji	0	0	0	0	0	0	0	0	1,175	1,175	1,175	1,175	0	0	0,42	2,40

Źródło: UG Gózd

Największą ilość odpadów zebrano na terenie gminy w 2013 roku, natomiast najmniejszą w 2012 roku. Ogólnie w latach 2010 – 2013 odnotowano na terenie gminy wzrost ilości zebranych odpadów o 58,13 Mg.

Zbierane selektywnie odpady komunalne na terenie gminy przez Spółkę Sita Wschód Sp. z o.o. ul., ul. Witosa 76, 26-600 Radom były przekazywane do odzysku P.P.H.U. Radkom Sp. z o.o. w Radomiu ul. Witosa 76, 26 – 600 Radom lub do własnej instalacji odzysku w Radomiu. Natomiast zbierane selektywnie odpady na terenie gminy przez PWNS Almax Sp. z o.o. ul. Wrocławska 3, 26 - 600 Radom, podlegają odzyskowi poza terenem gminy w instalacji tej Spółki usytuowanej na terenie województwa mazowieckiego.

Tabela 30. Zestawienie ilości zebranych selektywnie odpadów wielkogabarytowych i zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego na terenie gminy Gózd w latach 2010 – 2013

Okres	2010				2011				2012				2013			
	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.
	Ilość [Mg]				Ilość [Mg]				Ilość [Mg]				Ilość [Mg]			
Odpady wielkogabarytowe	0	0	0	0	0	6,37		6,37	0	2,35	0	2,35	2,6	0	0	5,74
Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny	0	6,85	0	6,85	0	8,64	0	8,64	0	19,12	0	19,12	0	0	0	0

Źródło: UG Gózd

Największą ilość odpadów wielkogabarytowych oraz zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego zebrano na terenie gminy w 2012 roku, natomiast najmniejszą w 2013 roku. Ogólnie w latach 2010 – 2013 odnotowano na terenie gminy spadek ilości zebranych odpadów o 5,36 Mg.

Tabela 31. Zestawienie ilości zebranych nieselektywnie odpadów komunalnych na terenie gminy Gózd w latach 2010 – 2013

Okres	2010				2011				2012				2013			
	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.
	Ilość [Mg]				Ilość [Mg]				Ilość [Mg]				Ilość [Mg]			
Zmieszane odpady komunalne	137,2	137,3	137,2	137,3	155,8	155,8	155,8	155,8	150,94	150,94	150,94	150,94	113,8	157,11	92,00	125,46

Źródło: UG Gózd

Największą ilość zmieszanych odpadów komunalnych zebrano w 2011 roku, natomiast najmniejszą w 2013 roku. Ogólnie w latach 2010 – 2013 odnotowano na terenie gminy spadek ilości zebranych odpadów zmieszanych o 134,83 Mg przy wzroście ilości odzyskanych odpadów o 58,13 Mg.

Zmieszane odpady komunalne z terenu gminy w latach 2010 - 2013 były odbierane przez PWNS Almax Sp. z o.o. ul. Wrocławska 3, 26 – 600 Radom oraz ATK Recykling PUK, ul. Chorzowska 3, 26 - 600 Radom. Odpady te przez znaczną część mieszkańców były gromadzone w kontenerach o poj. 7 m^3. Wymienione kontenery rozmieszczone były w najbardziej uczęszczanych punktach gminy.
Nieznaczny udział stanowiły nieruchomości na terenie, których odpady gromadzone były w workach z tworzywa sztucznego (poj. 120 dm^3). Aktualnie gospodarka odpadami zbieranymi nieselektywnie jest realizowana w oparciu o obowiązujące od 1 lipca 2013 roku zmiany wynikające z uregulowań prawnych.

W miejscowości Gózd utworzono punkt selektywnego gromadzenia odpadów (PSGO).

Odbiór odpadów komunalnych z terenu obiektów infrastruktury w latach 2010 - 2013 był realizowany przez Spółkę SITA Wschód Sp. z o.o. Oddział w Radomiu, ul. Witosa 76, 26 –

600 Radom. Odpady wytwarzane w obiektach infrastruktury gromadzono w kontenerach KP – 7, ustawionych w sąsiedztwie szkół i Urzędu Gminy. Zbierane nieselektywnie na terenie gminy odpady gromadzone selektywnie i nieselektywnie transportowane były do P.P.H.U. Radkom Sp. z o.o. w Radomiu ul. Witosa 76, 26 – 600 Radom w celu odzysku i unieszkodliwiania.

Zgodnie z obowiązującym Regulaminem utrzymania czystości i porządku odpady komunalne gromadzone w sposób nieselektywny i selektywny na terenie gminy Gózd były odbierane raz w miesiącu.

2.4.3. Odpady niebezpieczne wytworzone w sektorze komunalnym

Prognozowanie dotyczące ilości odpadów niebezpiecznych możliwych do wytworzenia na terenie gminy jest trudne i zależy od wielu czynników, głównie ekonomicznych. Uwarunkowane jest również rozwojem gospodarczym zarówno kraju jak i poszczególnych sektorów przemysłu [WPGO 2012]. Brak w przeszłości kompleksowego systemu zbierania i unieszkodliwiania tych odpadów polegał najczęściej na wrzucaniu tych odpadów przez mieszkańców do pojemników na odpady komunalne, skąd wywożono do instalacji odzysku i unieszkodliwiania.

2.4.4. Wnioski

Zdecydowana większość odpadów jest gromadzona na terenie gminy w formie zmieszanej w workach i pojemnikach. Odpady są odbierane przez podmioty uprawnione i wywożone poza teren gminy w celu ich odzysku i unieszkodliwiania. Odpady komunalne były przekazywane do w szczególności do Regionalnego Zakładu Gospodarki Odpadami znajdującego w obszarze radomskim. Bezpośrednio wytwarzane na terenie gminy odpady komunalne zbierano w sposób selektywny, w tym w Punkcie Selektywnego Gromadzenia Odpadów na terenie miejscowości Gózd.

2.5. Gleby

2.5.1. Wprowadzenie

Na stan gleb ma wpływ wiele czynników zewnętrznych, m.in.: procesy erozyjne, emisja gazów i pyłów, oraz prowadzona gospodarka rolna (nawożenie, stosowanie środków ochrony roślin). Niebagatelne znaczenie ma również świadomość ekologiczna użytkowników gruntów.

Tabela 32. Użytkowanie gruntów na terenie gminy Gózd

Rodzaj użytków	Powierzchnia [ha]	Udział [%]
Użytki rolne	6 590	84,5
Grunty orne	4861	73,8
Łąki trwałe i pastwiska	879	13,3
Sady	31	0,5
Lasy i grunty zadrzewione	950	12,2
Tereny inne i nieużytki	406	5,2

Źródło: Strategia [2007]

Największy udział wśród użytków rolnych na terenie gminy przypada na grunty orne (73,8 %), natomiast najmniejszy na sady (0,5 %). W użytkowaniu ogólnym gruntów tj. lasy i grunty zadrzewione stanowią udział 12,2 %, a najmniejszy w tej klasyfikacji przypada na tereny inne i nieużytki – 5,2 %.

2.5.2. Typy gleb

Największą powierzchnię na terenie gminy zajmują gleby klasy IV i V. W zależności od specyfiki upraw i zbiorów płodów rolnych wyróżniamy:

- gleby klasy III to gleby orne średnio dobre; gleby brunatne, gleby bielicowe; w porównaniu do gleb klas I i II, posiadają gorsze właściwości fizyczne i chemiczne. Odznaczają się dużym wahaniem poziomu wody w zależności od opadów atmosferycznych. Na glebach tej klasy można już zaobserwować procesy ich degradacji,
- gleby klasy IV to gleby orne średnie; plony roślin uprawianych na tych glebach są wyraźnie niższe niż na glebach klas wyższych, nawet gdy utrzymywane są one w dobrej kulturze rolnej. Gleby te są bardzo podatne na wahania poziomu wód gruntowych,
- gleby klasy V to gleby orne słabe; do tej klasy należą gleby kamieniste lub piaszczyste o niskim poziomie próchnicy. Są ubogie w substancje organiczne. Do tej klasy zaliczmy również gleby orne słabe położone na terenach nie zmeliorowanych albo takich które do melioracji się nie nadają,
- gleby klasy VI to gleby orne najsłabsze; w praktyce nadają się tylko do zalesienia. Posiadają bardzo niski poziom próchnicy. Próba uprawy roślin na glebach tej klasy niesie ze sobą duże ryzyko uzyskania bardzo niskich plonów.

Tabela 33. Udział gleb ornych na terenie gminy Gózd według klas bonitacyjnych

Gmina Gózd	Udział gleb w klasach [%]				
	III	IV	V	VI	VIz
	10,2	30,4	30	14,6	0,8

Źródło : Strategia [2008]

2.5.3. Monitoring gleb

Badania właściwości agrochemicznych gleb w Polsce prowadzi Krajowa Stacja Chemiczno - Rolnicza w Wesołej. Wraz z 17 Okręgowymi Stacjami obejmuje swoim zasięgiem obszar całego kraju. Obszarem powiatu radomskiego zajmuje się Okręgowa Stacja Chemiczno - Rolnicza w Kielcach. Do zadań Stacji należy między innymi:

- wykonywanie analiz gleb, roślin, płodów rolnych i leśnych;
- doradztwo w sprawach nawożenia;
- wykonywanie badań jakości nawozów;
- wykonywanie ekspertyz i wydawanie opinii dotyczących zasobności gleb, składu chemicznego roślin i nawozów oraz prawidłowego stosowania nawozów;
- prowadzenie działalności szkoleniowej w powyższym zakresie.

Ponadto badania określające zanieczyszczenia gleb użytkowanych rolniczo prowadzone są przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, które obejmują m.in. :

- nawożenie, żyzność gleb
- rozpoznanie i ochronę przestrzeni rolniczej.

Zapisywane w systemie numerycznym informacje o glebach obejmują ich właściwości geomorfologiczne, stan agrochemiczny, stopień podatności na procesy degradacji, zwłaszcza erozję, skażenie metalami ciężkimi i siarką oraz niektórymi szkodliwymi substancjami organicznymi.

Na terenie gminy Gózd nie prowadzono monitoringu chemizmu gleb ornych. Najbliższy punkt w którym prowadzono takie badania w latach 1995 – 2010 znajduje się na terenie gminy Wierzbica w miejscowości Polany.

Tabela 34. Skład chemiczny gleb w badanym punkcie na terenie gminy Wierzbica

Badany wskaźnik	Jednostka	Rok			
		1995	2000	2005	2010
Odczyn	pH	6.5	6.7	6.2	6.1
Azot ogólny	%	0.056	0.061	0.062	0.081
Fosfor	%	0.064	0.057	0.047	0.037
Wapń	%	0.12	0.12	0.11	0.09
Magnez	%	0.09	0.09	0.07	0.07
Potas	%	0.11	0.09	0.08	0.07
Sód	%	0.006	0.005	0.011	0.001
Kadm	$mg*kg^{-1}$	0.31	0.32	0.29	0.19
Miedź	$mg*kg^{-1}$	4.0	3.8	3.5	3.8
Chrom	$mg*kg^{-1}$	7.0	7.5	6.9	5.4
Nikiel	$mg*kg^{-1}$	3.5	4.6	3.9	4.1
Ołów	$mg*kg^{-1}$	12.9	12.3	13.3	12.9
Cynk	$mg*kg^{-1}$	28.7	25.5	23.8	26.5

Źródło : http://www.gios.gov.pl/chemizm_gleb/index.php?mod=pomiary&p=267

Odczyn pH (H_2O) wahał się od 6,5 do 6,1, co wykazało spadek. Zawartość całkowita azotu, a także metali alkalicznych ulega spadkowi. Za korzystny należy uznać spadek zawartości w badanych glebach mikroelementów (kadm, miedź, chrom, nikiel i cynk). Nieznacznymi wahaniami wyróżnia się zawartość ołowiu.

2.5.4. Wnioski

Na terenie gminy Gózd przeważają gleby niskich klas cechujących się niską przydatnością do produkcji rolniczej, które posiadają średnie korzyści dla produkcji rolnej. Konieczne są działania w kierunku wapniowania gleb w celu zmniejszenia nadmiernego zakwaszenia gleby i stosowania odpowiednich zabiegów agrotechnicznych, ze względu na ich kwaśny odczyn.

2.6. Surowce mineralne

2.6.1. Wprowadzenie

Kopalinami występującymi na terenie województwa mazowieckiego są głównie czwartorzędowe utwory okruchowe oraz trzeciorzędowe i czwartorzędowe surowce ilaste. Związane jest to czwartorzędowymi formami działalności lodowców bądź akumulacyjnej działalności rzecznej i procesów eolicznych.

2.6.2. Występowanie kopalin

Na obszarze gminy nie ma udokumentowanych złóż surowców mineralnych. W okresie holocenu w dolinach rzecznych powstały torfowiska i ukształtowały sie piaszczysto - wirowe terasy zalewowe. Natomiast na powierzchni glin zwałowych nagromadziły sie utwory zwietrzelinowe. Powierzchnie gminy pokrywają gliny zwałowe piaszczyste oraz występujące wyspowo piaski, które tworzą tereny wydmowe fragmentami porośnięte lasem. W obszarach dolin rzecznych i zagłębień bezodpływowych występują torfy, namuły mineralne i organiczne oraz wody. Torfy w dolinach rzek Pacynki, Gzówki i Muchy posiadają małą miąższość [GPOS 2010].

2.7. Pola elektromagnetyczne

Przez teren gminy przebiegają :

- linie wysokiego napięcia,
- linie średniego napięcia,
- linie niskiego napięcia doprowadzające energię do wszystkich obiektów i odbiorców na terenie gminy,
- stacje transformatorowe SN/n.n

Na terenie gminy Gózd zlokalizowane są punktowe źródła promieniowania elektromagnetycznego – 3 anteny sieci komórkowej (anteny sektorowe i radiolinii) GSM. Są one usytuowane w miejscowościach : Gózd, Grzmucin i Karszówka.

W ramach monitoringu Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Warszawie, nie prowadził okresowych badań kontrolnych poziomów pól promieniowania elektromagnetycznego w środowisku na terenie gminy Gózd.

2.8. Przyroda

2.8.1. Wprowadzenie

Podstawowym aktem prawnym regulującym tą dziedzinę jest ustawa *o ochronie przyrody* z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. z 2013 r. poz. 627 z późn. zm.). Zgodnie z art. 2 ust.1 ww. ustawy ochrona przyrody polega na: „zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody:

- dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów
- roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową
- zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia
- siedlisk przyrodniczych
- siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów
- tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt
- krajobrazu
- zieleni w miastach i wsiach
- zadrzewień”.

2.8.2. Lasy i ochrona przyrody

2.8.2.1. Lasy

Podstawowym przepisem prawnym regulującym zagadnienia gospodarki leśnej jest ustawa z dnia 28 września 1991 r. *o lasach* (Dz. U. 2011 Nr 12, poz.59 z późn. zm.)
Powierzchnia gruntów leśnych w gminie zajmują 981,4 ha. Na lasy publiczne przypada 29,3 ha. W przewadze pozostają lasy prywatne (952,1 ha) [GUS 2013].

Obszar gminy położony jest w VI Krainie Przyrodniczo Leśnej Małopolskiej, 3 Dzielnicy - Radomsko - Iłżeckiej, mezoregionie Równiny Radomsko - Kozienickiej (wg T. Tramplera). Ponadto obszar terytorialnego zasięgu działania Nadleśnictwa położony jest również częściowo w granicach IV Krainy przyrodniczo - leśnej, [GPOS 2010]

Lasy prywatne spełniają głównie funkcje gospodarcze, w mniejszym stopniu ekologiczne, wpływając korzystnie na klimat lokalny, warunki glebowe, stosunki wodne i równowagę biologiczną w środowisku przyrodniczym.

Dla lasów ogólnymi zagrożeniami są pożary, kradzieże drewna, zaśmiecanie ich w pobliżu terenów mieszkaniowych i dróg. Niewystarczająca jest także ilość i jakość infrastruktury turystycznej i komunalnej w sąsiedztwie lasów.

Zagadnienia związane z gospodarką leśną są bardzo ważne, gdyż zwiększanie powierzchni leśnej prowadzi do:

- poprawy bilansu wodnego danego obszaru,
- przeciwdziałania erozji wodnej i wietrznej gleby, zwiększania bioróżnorodności terenów rolnych,
- tworzenia korytarzy ekologicznych.

W lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa, zagrożenie stwarza dodatkowo rozdrobnienie kompleksów leśnych, które miejscami powoduje przerwanie ciągłości naturalnych ekosystemów i ograniczenie liczby nisz ekologicznych, stanowiących ostoje dziko żyjącej fauny.

Lasy państwowe są podporządkowane Nadleśnictwu Radom, a pozostające w większości lasy prywatne Starostwu Powiatowemu w Radomiu.

2.8.2.2. Kozienicki Park Krajobrazowy

Teren gminy Gózd na podstawie rozporządzenia Nr 11 Wojewody Mazowieckiego z dnia 4 kwietnia 2005r*. w sprawie Kozienickiego Parku Krajobrazowego imienia Profesora Ryszarda Zaręby* (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 75, poz.1980) obejmuje obszar Kozienickiego Parku Krajobrazowego. W granicach gminy znajduje się 1 274,66 ha otuliny parku, co stanowi ok. 16,4 % ogólnej powierzchni gminy. Park znajduje się w północno – wschodniej części gminy i obejmuje naturalne zespoły leśne specyficzne dla Puszczy Kozienickiej charakteryzujące się dużą różnorodnością gatunkową flory i fauny. W obrębie tego obiektu znajdują się liczne rezerwaty, pomniki przyrody i użytki ekologiczne. Otulina Parku wyróżnia się niezwykle pięknym krajobrazem utworzonym przez rzeki, rozległe łąki z rozproszonymi zadrzewieniami i niewielkimi skupiskami leśnymi. Lasy, zbiorniki wodne i łąki w dolinach rzek są miejscem lęgów i przelotów wielu gatunków ptaków m.in. orlika krzykliwego, rybołowa, bataliona, kraski, bociana czarnego. Na terenie parku występuje 16 gatunków nietoperzy w tym mroczek posrebrzany, nocek wąsaty i mopek.

Postępująca degradacja środowiska naturalnego stwarza coraz większe problemy związane z ochroną zasobów przyrodniczych, tym bardziej, że środki budżetowe przeznaczane na ten cel, w stosunku do faktycznych potrzeb są o wiele za małe [Strategia 2008].

2.8.2.3. Obszary Natura 2000

2.8.2.3.1. Ostoja Kozienicka (kod obszaru PLB140013), Puszcza Kozienicka (kod obszaru PLB140035)

Ostoja Kozienicka i Puszcza Kozienicka obejmuje m.in. obszar gminy Gózd o powierzchni 964,4 ha i znajduje się w północno – wschodniej części gminy na terenie bogatym w liczne elementy rzeźby pochodzenia fluwioglacjalnego: szeregiem tarasów denudacyjnych opadających stopniowo ku dolinie Wisły, poprzedzielanych licznymi wałami wydmowymi, pomiędzy którymi znajdują się niecki, zwykle silnie zabagnione. Wcześniej utrzymywały się tu drzewostany z klonem, jesionem, lipą, dębem i bukiem. Obecnie dominuje sosna (84%) oraz w dużo mniejszym stopniu jodła (4%). Lasy zajmują większość powierzchni obszaru. Resztę terenu pokrywają pola uprawne, łąki, pastwiska. Występują tu również interesujące połacie torfowisk wysokich i niskich.

Występujące w Puszczy Kozienickiej bory sosnowe reprezentują pełną skalę zmienności uzależnioną przede wszystkim od stopnia wilgotności podłoża. Skrajnie różne ekologicznie siedliska zajmują małe powierzchniowo: sosnowy bór chrobotkowy *Cladonio-Pinetum* (91T0)

oraz sosnowy bór bagienny *Vaccinio uliginosi-Pinetum*. Te ostatnie pomimo reprezentatywnego składu gatunkowego oraz właściwej struktury w większości wykazują znaczny stopień przesuszenia podłoża. Do najrzadszych pod względem zajmowanej powierzchni leśnych siedlisk przyrodniczych należą ciepłolubne dąbrowy *Potentillo albae-Quercetum*, które stopniowo tracą swoiste cechy i w wyniku sukcesji przekształcają się w grądy.
Na terenie Puszczy Kozienickiej stwierdzono 59 gatunków ssaków. Dla tej grupy kręgowców jest najważniejszą, po Puszczy Kampinoskiej, ostoją w centralnej Polsce. Jednym z jej mieszkańców jest popielica *Glis glis*, gatunek wymieniony w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Populacja tu występująca cechuje się bardzo dużą liczebnością i jednym z najwyższych w kraju wskaźników zagęszczenia osobników /1 ha lasu. Interesującymi ssakami są również - orzesznica *Muscardinus avellanarius* oraz smużka *Sicista betulina*, bardzo rzadki krajowy gatunek borealny.

Spośród 18 krajowych gatunków płazów na terenie Puszczy Kozienickiej stwierdzono 13 gatunków, w tym - kumaka nizinnego *Bombina bombina* (1188) i traszkę grzebieniastą *Triturus cristatus(*1166). Fauna gadów reprezentowana jest przez sześć gatunków.

O randze Puszczy Kozienickiej w zachowaniu krajowej flory naczyniowej świadczy obecność sześciu gatunków wymienionych w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin: buławnika czerwonego *Cephalanthera rubra*, kostrzewy ametystowej *Festuca amethystina*, sasanki otwartej *Pulsatilla patens* (1477), widlicza cyprysowatego *Diphasiastrum tristachyum* oraz turzyc - bagiennej *Carex limosa* i strunowej C. chordorrhiza[5].

Występuje co najmniej 29 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 7 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Wykazano z tego terenu ponad 200 gatunków ptaków, w tym 147 lęgowych. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: bączek (PCK), bocian czarny, kraska (PCK), lelek; stosunkowo wysoką liczebność osiągają: bąk (PCK), bocian biały, rybitwa czarna.[6]

2.8.4. Pomniki przyrody

Pomniki przyrody są to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno - pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami wyróżniającymi je wśród innych tworów, a w szczególności sędziwe i okazałych rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe, jaskinie.

W stosunku do pomników przyrody mogą być wprowadzone następujące zakazy np.:
- niszczenia, uszkadzania lub przekształcania obiektu,
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu,
- wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości,
- zaśmiecania terenu wokół obiektu.

Na terenie gminy wg. rozporządzenia nr 63 Wojewody Mazowieckiego z dnia 24 października 2008 roku *w sprawie pomników przyrody położonych na terenie powiatu radomskiego* (DUWM 2008.194.7028) znajdują się następujące pomniki przyrody ożywionej :

[5] http://natura2000.gdos.gov.pl/datafiles/index/name:g%C3%B3zd/all:0/province_id:7
[6] http://natura2000.gdos.gov.pl/datafiles/index/name:g%C3%B3zd/all:0/province_id:7

Tabela 35. Wykaz pomników przyrody na terenie gminy Gózd[7]

L.p.	Gmina	Miejscowość	Bliższa lokalizacja	Obiekt poddany ochronie	Nazwa gatunkowa polska	Nazwa gatunkowa łacińska	Obwód [cm]	Wysokość [m]
1.	Gózd	Gózd	Działka nr ewid. 376/2 - las od wschodu	drzewo	Buk pospolity	*Fagus silvatica*	325	25
2.	Gózd	Gózd	Działka nr ewid. 376/2 - las od wschodu	drzewo	Dąb szypułkowy	*Quercus robur*	250	21

Na terenie gminy nie przewiduje się objęcia ochroną nowych obiektów budujących krajowy system obszarów chronionych:

2.8.5. Wnioski

Środowisko przyrodnicze na terenie gminy jest chronione przepisami ogólnymi i prawem lokalnym. Realizacja strategicznych planów Gminy musi uwzględniać uwarunkowania środowiskowe. Do szczególnie chronionych terenów gminy Gózd należy Kozienicki Park Krajobrazowy, Ostoja Kozienicka (kod obszaru PLB140013) i Puszcza Kozienicka (kod obszaru PLH140035). Powyższe wskazuje na możliwość realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko na terenie gminy z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań środowiskowych.

2.9. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Zagrożenia dla środowiska naturalnego mogą stanowić również awarie lub katastrofy. Potencjalne zagrożenie na terenie gminy Gózd stwarzają:

- transport drogami : krajową, wojewódzką (w tym materiałów niebezpiecznych),
- okresowe i miejscowe zanieczyszczenia wód rzek i zbiorników wodnych.

Najbardziej realne zagrożenie dla środowiska stanowią awarie w transporcie drogowym i możliwość wystąpienia zdarzeń drogowych skutkujących wyciekiem substancji toksycznych i niebezpiecznych o właściwościach palnych i wybuchowych np.: przewóz kwasu chloru, etyliny, oleju opałowego itp. W Starostwie Powiatowym w Radomiu funkcjonuje Powiatowy Zespół Reagowania Kryzysowego, w zakresie jego obowiązków jest monitorowanie potencjalnych zagrożeń, przeciwdziałanie im oraz koordynacja działań m.in. w gminie Gózd.

[7] http://warszawa.rdos.gov.pl/images/stories/pomniki/radomski.pdf

3. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA W GMINIE GÓZD

3.1. Cele i kierunki polityki ekologicznej

Kierunki działań polityki ekologicznej państwa

Kierunkami działań Polityki Ekologicznej Państwa w latach 2009 - 2012 z uwzględnieniem perspektywą do roku 2016 :

1. Kierunki działań systemowych
2. Ochrona zasobów naturalnych
3. Poprawa, jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego

Cele wojewódzkiej polityki ekologicznej.

Cele wojewódzkiej polityki ekologicznej.

Celem nadrzędnym polityki ekologicznej województwa mazowieckiego jest: Zapewnienie gospodarce regionu zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska.

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku - kierunki działań – wymiar terytorialny :

Konkurencyjność

- Wspieranie rozwoju przemysłu ekologicznego i eko-innowacji
- Produkcja energii ze źródeł odnawialnych

Spójność

- Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska
- Dywersyfikacja źródeł energii i jej efektywne wykorzystanie
- Modernizacja i rozbudowa lokalnych sieci energetycznych oraz poprawa infrastruktury przesyłowej
- Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym
- Poprawa jakości wód, odzysk/unieszkodliwianie odpadów, odnowa terenów skażonych oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń

Radomski obszar strategicznej interwencji

Radomski obszar strategicznej interwencji leży na południu województwa mazowieckiego i niemal w całości pokrywa się z radomskim obszarem statystycznym NTS 3. Od południa radomski OSI sąsiaduje z województwem świętokrzyskim, na terenie którego w pasie przygranicznym wyznaczono cztery obszary problemowe: obszar Aglomeracji Świętokrzyskiej, obszar o średnich warunkach rozwoju społeczno-gospodarczego, obszar Doliny Wisły oraz obszar strukturalnie słaby, nieposiadający atrakcyjnych czynników rozwoju.

Misja Powiatu Radomskiego :

POWIAT RADOMSKI TO OBSZAR ZRÓWNOWAZONEGO ROZWOJU, ZAPEWNIAJĄCY STAŁĄ POPRAWĘ, JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, CHRONIĄCY ZASOBY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, WSPIERAJĄCY DALSZY ROZWÓJ FUNKCJI OSADNICZEJ, GOSPODARCZEJ I TURYSTYCZNO-REKREACYJNEJ

Cele strategiczne dla Powiatu Radomskiego

- Wzrost konkurencyjności gospodarki, zatrudnienia i przedsiębiorczości mieszkańców
- Rozwój usług społecznych oraz tworzenie społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego

Cele operacyjne dla Powiatu Radomskiego:

1. Likwidacja niedoborów w sferze infrastruktury technicznej oraz ochrona środowiska przyrodniczego
2. Poprawa efektywności i specjalizacji sektora rolnego
3. Rozwój aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu
4. Rozwój infrastruktury turystycznej
5. Promocja walorów i zasobów powiatu
6. Podniesienie poziomu wykształcenia, wiedzy i umiejętności praktycznych mieszkańców
7. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców oraz pomocy społecznej
8. Poprawa stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego
9. Wspieranie działań na rzecz integracji i aktywizacji prospołecznej mieszkańców
10. Edukacja ekologiczna i promocja proekologicznego stylu życia mieszkańców
11. Upowszechnienie technologii informacyjnych i komunikacyjnych
12. Poprawa, jakości pracy Starostwa Powiatowego w Radomiu i powiatowych jednostek organizacyjnych

Cele polityki ekologicznej dla Powiatu Radomskiego

Cele strategiczne dla Powiatu Radomskiego w zakresie ochrony środowiska:

- Wzrost konkurencyjności gospodarki, zatrudnienia i przedsiębiorczości mieszkańców
- Rozwój usług społecznych oraz tworzenie społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego

Cele operacyjne dla Powiatu Radomskiego w zakresie ochrony środowiska:

1. Likwidacja niedoborów w sferze infrastruktury technicznej oraz ochrona środowiska przyrodniczego
2. Poprawa efektywności i specjalizacja sektora rolnego
3. Rozwój infrastruktury turystycznej
4. Promocja walorów i zasobów powiatu
5. Edukacja ekologiczna i promocja proekologicznego stylu życia mieszkańców

3.2. Analiza SWOT dla środowiska w gminie Gózd

W ramach opracowania Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska dla gminy Gózd sporządzono analizę SWOT dla sfery ekologicznej gminy w oparciu o zapisy Strategii Rozwoju Gminy Gózd [2008] :

Tabela 36. Mocne i słabe strony sfery ekologicznej gminy Gózd

Mocne strony	Słabe strony
✓ dobrze rozwinięta sieć dróg gminnych i powiatowych, ✓ bardzo dobre połączenia komunikacyjne –droga krajowa nr 12, ✓ pełne zwodociągowanie gminy, ✓ rozpoczęty proces skanalizowania gminy, ✓ funkcjonowanie 2 oczyszczalni ścieków w gminie, ✓ sieć gazowa na terenie gminy, ✓ system segregacji odpadów.	✓ zły stan nawierzchni części dróg na terenie gminy, ✓ niepełne skanalizowanie gminy, ✓ brak przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich, ✓ wzrost liczby transportu indywidualnego, który wpływa na wzrost skali zagrożeń bezpieczeństwa na drogach, ✓ miejscowe braki oświetlenia drogowego, ✓ niedostateczna długość chodników, ✓ brak oznakowanych tras rowerowych, ✓ problem „dzikich wysypisk" ✓ większość gleb o klasyfikacji IV-VI.

Źródło: Strategia [2008]

3.3. Cele i działania w zakresie ochrony środowiska dla Gminy Gózd

Przedstawiona w pierwszej części niniejszego Programu analiza stanu środowiska w gminie Gózd oraz zgromadzony, w tym przedmiocie materiał wykazuje pewną aktualność kierunków działań przyjętych w drugiej edycji Programu Ochrony Środowiska dla gminy Gózd. Zmiany w tym obszarze wynikają ze zmian wprowadzonych do programów wyższych szczebli samorządu oraz uwzględniają zadania zrealizowane w ciągu ostatnich 4 lat. Poszczególne obszary uwzględniają cele i zadania, które stanowią podstawowe kierunki rozwoju gminy w oparciu o wytyczne określone na szczeblach tj. krajowym, wojewódzkim i powiatowym.

3.3.1. Założenia Strategii Rozwoju Gminy Gózd

Cele i zadania zawarte w opracowaniu mogą, więc być sukcesywnie konkretyzowane, począwszy od ogólnego ich zapisu, aż do formy projektów i biznesplanów. Niezbędne jest wobec tego stałe monitorowanie i ocena realizacji wytyczonych celów i zadań, podbudowane systematyczną analizą zmieniających się uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych rozwoju gminy Gózd.

3.4. Obszary priorytetowe cele i zadania programu ochrony środowiska dla Gminy Gózd

Poszczególne obszary uwzględniają cele i zadania, które stanowią podstawowe kierunki rozwoju gminy w oparciu o wytyczne określone na szczeblach tj. krajowym i wojewódzkim i powiatowym.

- **Obszar priorytetowy I - Poprawa jakości środowiska**

Cel średniookresowy: Poprawa jakości powietrza
Cel średniookresowy: Poprawa jakości wód
Cel średniookresowy: Racjonalna gospodarka odpadami
Cel średniookresowy: Ochrona powierzchni ziemi
Cel średniookresowy: Ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym

- **Obszar priorytetowy II – Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych**

Cel średniookresowy – Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi
Cel średniookresowy – Zrównoważone wykorzystanie energii
Cel średniookresowy – Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi

- **Obszar priorytetowy III – Ochrona przyrody**

Cele średniookresowe - Ochrona walorów przyrodniczych

- **Obszar priorytetowy IV – Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego**

Cel średniookresowy – Transport substancji niebezpiecznych
Cel średniookresowy – Ochrona przeciwpożarowa

- **Obszar priorytetowy V – Edukacja ekologiczna społeczeństwa**

Cel średniookresowy – Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców

- **Obszar priorytetowy VI- Zagadnienia systemowe**

Cel średniookresowy - Upowszechnianie znaczenia zarządzania środowiskowego

4. PLAN DZIAŁAŃ NA LATA 2014 - 2017

4.1. Założenia planu działań na lata 2014 - 2017

Po przeprowadzeniu szeregu analiz dotyczących stanu środowiska naturalnego oraz jego zagrożeń w gminie Gózd można przedstawić priorytetowe zadania inwestycje na lata 2014 - 2017, które zostały ujęte w Programie dotyczą:

- ochrony powietrza atmosferycznego
- ochrony wód
- ochrony powierzchni ziemi
- gospodarki odpadami
- ograniczenia hałasu i promieniowania elektromagnetycznego
- ochrony przyrody
- edukacji ekologicznej
- nadzwyczajnych zagrożeń.

Dla zrealizowania tych działań konieczne będzie wsparcie budżetu Gminy środkami zewnętrznymi. Zadania zmierzające do poprawy jakości środowiska są kosztownymi inwestycjami. Zadania te dotyczą przede wszystkim budowy, rozbudowy lub modernizacji systemów infrastruktury technicznej. Znaczna część zadań to działania organizacyjne – wymagające mniejszych nakładów finansowych. Zadania te mogą być realizowane przy współpracy samorządu gminnego i instytucji działających w sektorze gospodarki komunalnej z placówkami oświatowymi, organizacjami pozarządowymi itp.

4.1.1. Ochrona powietrza atmosferycznego

Realizacja głównych zadań w ochronie powietrza winna dotyczyć :

- przeciwdziałania niskiej emisji:
- zmniejszenia zapotrzebowania na energię
- termomodernizacji budynków, modernizacja źródeł ciepła
- modernizacji dróg na terenie gminy w celu zmniejszenia emisji spalin
- budowy tras rowerowych.

4.1.2. Ochrona wód

Działania w zakresie poprawy jakości wód na terenie gminy obejmują:

- racjonalizację gospodarki wodnej
- modernizację ujęć wody i rozbudowę sieci wodociągowych
- rozbudowę sieci kanalizacyjnej
- budowę i modernizację oczyszczalni ścieków

- budowę przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach o zabudowie rozproszonej
- melioracje podstawowe cieków wodnych i szczegółowe na terenie gruntów ornych.

4.1.3. Ochrona powierzchni ziemi

W zakresie ochrony powierzchni ziemi szczególne znaczenie w rozpatrywanym okresie zostało przypisane realizacji następujących zagadnień:

- ochrony gleby przed erozją wietrzną i zakwaszaniem
- przeciwdziałania degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno - błotnych przez czynniki antropogeniczne
- ograniczania spływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych
- zagospodarowania gleb w sposób, który odpowiada w pełni ich przyrodniczym walorom i klasie bonitacyjnej
- rekultywacji gleb zdegradowanych
- zmiany istniejących gospodarstw rolnych na potrzeby agroturystyki
- rozwój rolnictwa ekologicznego
- prowadzenie badań określających zanieczyszczenia gleb użytkowanych rolniczo.

4.1.4. Gospodarka odpadami

W zakresie gospodarki odpadami szczególne znaczenie w rozpatrywanym okresie zostało przypisane realizacji następujących zagadnień :

- objęcie wszystkich mieszkańców systemem odbierania oraz selektywnego zbierania odpadów komunalnych, w tym ulegających biodegradacji,
- utworzenie punktu selektywnego gromadzenia odpadów
- organizacja zbiórki odpadów niebezpiecznych
- eliminowanie powstawania „dzikich” wysypisk odpadów
- usuwanie wyrobów zawierających azbest.

4.1.5. Ograniczenie hałasu i promieniowania elektromagnetycznego

Realizacja głównych zadań w ograniczaniu hałasu powinna dotyczyć :

- podjęcia kroków do zmniejszenia tego zagrożenia tam, gdzie jest ono największe (np. poprzez ograniczenie prędkości)
- wymiany stolarki okiennej w budynkach podległych szczególnej ochronie
- modernizacji dróg (poprawa stanu nawierzchni).

Do działań zaliczanych w ramach minimalizacji oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego niejonizującego na terenie gminy należy:

- wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed polami elektromagnetycznymi z wyznaczeniem stref ograniczonego użytkowania m.in. wokół urządzeń elektroenergetycznych, radiokomunikacyjnych i radiolokacyjnych, gdzie jest rejestrowane przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych.

4.1.6. Ochrona przyrody

Działania w zakresie ochrony przyrody powinny obejmować:

- określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną
- realizację programu zalesień, ochrony zasobów leśnych (zwiększenie lesistości, utrzymanie wielofunkcyjności lasów i wzmożenie ich korzystnego oddziaływania na środowisko zwiększenie funkcji ochronnej, wodochronnej i klimatotwórczej)

- realizację ochrony istniejących zbiorników wodnych
- wykorzystania terenów o znaczących walorach przyrodniczych dla rozwoju agroturystyki
- ochronę terenów cennych przyrodniczo
- utrzymanie terenów zieleni przy drogach gminnych.

4.1.7. Edukacja ekologiczna

Działania w zakresie edukacji ekologicznej powinny obejmować:

- rozwój terenowej infrastruktury edukacyjnej
- organizowanie konkursów, warsztatów, seminariów z zakresu wiedzy ekologicznej
- edukację ekologiczną mieszkańców w zakresie mozliwości oszczędzania energii
- edukację przyrodniczo – leśną ze szczególnym uwzględnieniem zwiększenia świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb i właściwych metod ochrony przyrody
- upowszechnianie dobrej praktyki rolniczej i leśnej, zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego
- prowadzenie akcji edukacyjnych uświadamiających o szkodliwości spalania odpadów i wypalaniu traw
- edukację i informację w zakresie prawidłowego postępowania z odpadami komunalnymi popularyzację odnawialnych źródeł energii.

4.1.8. Nadzwyczajne zagrożenia

Podejmowanie działań w zakresie nadzwyczajnych zagrożeń powinno obejmować:

- eliminowanie lub zmniejszanie skutków dla środowiska z tytułu nadzwyczajnych zagrożeń.

5. ZARYS PLANU DZIAŁAŃ NA LATA 2018 – 2021

5.1. Założenia planu działań na lata 2018 – 2021

Założeniem planu działań na lata 2018 - 2021 jest kontynuacja realizacji określonych zadań, w tym rozpoczętych we wcześniejszym okresie. Przed przystąpieniem do tego etapu Gmina powinna mieć już opracowane szczegółowe plany działań dla poszczególnych inwestycji, przygotowaną dokumentację i niezbędne pozwolenia oraz zabezpieczone środki – własne i zewnętrzne – na realizację zamierzeń.

Konieczna jest kontynuacja działań z zakresu: ochrony powietrza atmosferycznego i wód, ograniczenia hałasu i promieniowania elektromagnetycznego, ochrony powierzchni ziemi i przyrody, gospodarki odpadami, edukacji ekologicznej oraz nadzwyczajnych zagrożeń prowadzonych w latach 2014 – 2017. Szczególnie ważnym zadaniem jest modernizacja dróg, rozbudowa systemu odbioru i oczyszczania ścieków oraz wprowadzenie docelowego systemu gospodarki odpadami.

W poniższym zestawieniu tabelarycznym wykazano zadania priorytetowe do realizacji w ramach Programu w latach 2014 – 2017 oraz 2018 - 2021.

Tabela 37. Zestawienie zadań priorytetowych do realizacji w ramach Programu w latach 2014 – 2017 oraz 2018 - 2021

Obszar priorytetowy I - Poprawa jakości środowiska

Cel średniookresowy: Poprawa jakości powietrza

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Budowa/modernizacja dróg gminnych : Małęczyn, Grzmucin, Gózd	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2018– 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Budowa / modernizacja dróg gminnych - kontynuacja	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Modernizacja oświetlenia ulicznego	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Realizacja obowiązku oszczędności energii przez jednostki sektora publicznego	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Wymiana istniejących kotłowni w budynkach użyteczności publicznej na ekologiczne	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2018– 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Wymiana istniejących kotłowni w budynkach użyteczności publicznej na ekologiczne - kontynuacja	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Termodernizacja budynków jednostek organizacyjnych Gminy	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2015 – 2019			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Modernizacja obiektów sieci energetycznych PGE: • Kukuczki Kolonia • Drożanki Kazimierówka • Gózd 3	PGE	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2018 – 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Kontynuacja termodernizacji budynków jednostek organizacyjnych Gminy	Gmina	Środki własne

Cel średniookresowy: Poprawa jakości wód

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Budowa/modernizacja sieci kanalizacyjnej : Drożanki, Podgóra, Lipiny, Kuczki, Wojsławice	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Budowa / modernizacja oczyszczalni ścieków	Gmina	Środki własne Środki pomocowe
2.	Budowa systemu przyzagrodowych oczyszczalni ścieków na terenach pozbawionych kanalizacji	Gmina	Środki własne, WFOŚ Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2018 – 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków - kontynuacja	Gmina	Środki własne Środki pomocowe
2.	Budowa systemu przyzagrodowych oczyszczalni ścieków na terenach pozbawionych kanalizacji - kontynuacja	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Modernizacja stacji uzdatniania wody: Gózd, Małęczyn	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Popularyzacja ograniczania wykorzystywania wód podziemnych dla innych potrzeb niż potrzeby socjalno-bytowe mieszkańców	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Uwzględnianie w sporządzanych planach zagospodarowania przestrzennego gmin ochrony głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP)	Gmina	Środki własne

Cel średniookresowy: Racjonalna gospodarka odpadami

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Rozwój selektywnej zbiórki odpadów w gminie	Gmina	Środki własne Środki pomocowe
2.	Likwidacja „dzikich" wysypisk odpadów	Gmina	Środki własne, Środki pomocowe
3.	Usuwania wyrobów azbestowych (aktualizacja programu usuwania wyrobów azbestowych)	Gmina	Środki własne, WFOŚ Środki pomocowe
4.	Utworzenie punktu selektywnego gromadzenia odpadów w Klwatce	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2017 – 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Zwiększanie odzysku odpadów w wyniku wstępnej segregacji	Gmina	Środki własne Środki pomocowe
2.	Usuwania wyrobów azbestowych - kontynuacja	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

3.	Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży - kontynuacja	Gmina	Środki własne Środki pomocowe
4.	Likwidacja „dzikich" wysypisk odpadów - kontynuacja	Gmina	Środki własne

Cel średniookresowy: Ochrona powierzchni ziemi

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Wzmacnianie etatowe komórki ochrony środowiska	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Prowadzenie badań określających zanieczyszczenie gleb użytkowanych rolniczo	Gmina, IUNG	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Ograniczenie redukcji wartościowych powierzchni gruntów rolnych przez odpowiednie zapisy w planach zagospodarowania przestrzennego	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Upowszechnienie Dobrej Praktyki Rolniczej	MODR	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Wsparcie restrukturyzacji produkcji rolnej poprawa, jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej	Izba rolnicza MODR ARiMR Gmina	Środki własne
2.	Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych	Gmina	Środki własne

Cel średniookresowy: Ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Budowa/modernizacja dróg gminnych jw.	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe
2.	Budowa chodników dla pieszych w ciągu drogi krajowej nr 12	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe GDDKiA

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Budowa/modernizacja dróg gminnych **-** kontynuacja	Gmina	Środki własne RPO Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zagadnienia pól elektromagnetycznych	Gmina	Środki własne

Obszar priorytetowy II – Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych

Cel średniookresowy – Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi

Zadania priorytetowe na lata 2018 -2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Racjonalne wykorzystanie wód podziemnych na cele komunalne i przemysłowe	Gmina	Środki własne

Cel średniookresowy – Zrównoważone wykorzystanie energii

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii do produkcji energii elektrycznej i ciepła	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Opracowanie i przyjęcie dokumentacji dot. zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe (założenia do planów i plany)	Gmina	Środki własne

Cel średniookresowy – Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Ochrona wyrobisk przed zanieczyszczeniami i niewłaściwą rekultywacją	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2018– 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Ochrona wyrobisk przed zanieczyszczeniami i niewłaściwą rekultywacją - kontynuacja	Gmina	Środki własne

Obszar priorytetowy III – Ochrona przyrody

Cel średniookresowy – Ochrona walorów przyrodniczych

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną	RDOŚ, Województwo, Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz decyzjach lokalizacyjnych nakazów i zakazów obowiązujących na terenach przyrodniczych prawnie chronionych oraz innych uwarunkowań przyrodniczych	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Budowa, modernizacja i pielęgnacja parków i zieleni	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2018– 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
	Określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną - kontynuacja	Gmina	Środki własne
1.	Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz decyzjach lokalizacyjnych nakazów i zakazów obowiązujących na terenach przyrodniczych prawnie chronionych oraz innych uwarunkowań przyrodniczych - kontynuacja	Gmina	Środki własne
2.	Pielęgnacja parków i zieleni - kontynuacja	Gmina	Środki własne

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017

L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Zwiększanie udziału gruntów zalesionych na obszarze	ARiMR	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2018 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Zwiększanie udziału gruntów zalesionych na obszarze	ARiMR	Środki własne Środki pomocowe

Obszar priorytetowy III – Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego

Cel średniookresowy – Transport substancji niebezpiecznych

Zadania priorytetowe na lata 2018 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustaleń w zakresie poważnych awarii przemysłowych	Gmina	Środki własne

Cel średniookresowy – Ochrona przeciwpożarowa

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniom pożarowym w lasach	RDLP, Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Modernizacja i wyposażenie jednostek straży pożarnych	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Obszar priorytetowy IV – Edukacja ekologiczna społeczeństwa

Cel średniookresowy – Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Szerzenie wiedzy ekologicznej na wszystkich poziomach edukacji	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014– 2017			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Organizowanie konkursów, warsztatów, seminariów z zakresu wiedzy ekologicznej	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2018 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Organizowanie konkursów, warsztatów, seminariów z zakresu wiedzy ekologicznej - kontynuacja	Gmina	Środki własne Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	Zadanie	Realizacja	Źródła środków
1.	Popularyzacja odnawialnych źródeł energii	Gmina	Środki własne Środki pomocowe
2.	Edukacja ekologiczna mieszkańców w zakresie mozliwości oszczędzania energii	Gmina	Środki własne, Środki pomocowe
3.	Wykorzytanie energii odnawialnej	Gmina, inwestorzy	Środki własne, Środki pomocowe

4.	Popularyzacja ograniczania wykorzystywania wód podziemnych dla innych potrzeb niż potrzeby socjalno-bytowe mieszkańców	Gmina	Środki własne, Środki pomocowe

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2017			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Propagacja agroturystyki	Starostwo	Środki własne Środki pomocowe

Obszar priorytetowy V- Zagadnienia systemowe

Cel średniookresowy - Upowszechnianie znaczenia zarządzania środowiskowego

Zadania priorytetowe na lata 2014 – 2021			
L.p.	**Zadanie**	**Realizacja**	**Źródła środków**
1.	Wdrażanie systemów zarządzania środowiskowego	Gmina, podmioty gospodarcze	Środki własne

6. ZARZĄDZANIE OCHRONĄ ŚRODOWISKA

6.1. Ogólne zasady zarządzania ochroną środowiska

Zarządzanie ochroną środowiska powinno opierać się na następujących zasadach, wynikających z polityki ekologicznej Polski i Unii Europejskiej:

- zasada przezorności
- zasada integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi
- zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego
- zasada regionalizacji
- zasada uspołecznienia
- zasada „zanieczyszczający płaci”
- zasada prewencji
- zasada stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT)
- zasada subsydiarności
- zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej.

Na szczeblu gminy zarządzanie ochroną środowiska dotyczy zadań własnych gminy oraz koordynacji zadań realizowanych przez, jednostki organizacyjne, podmioty gospodarcze - uznanych za ważne dla stanu środowiska naturalnego w gminie.
W realizacji Programu uczestniczą:

- podmioty prowadzące działania organizacyjne i zarządzające programem,
- podmioty uczestniczące w realizacji poszczególnych zadań,
- jednostki kontrolujące realizację programu oraz efekty,
- mieszkańcy gminy, jako końcowy beneficjent programu.

Organem odpowiedzialnym za realizację programu jest Wójt Gminy, zobowiązany do składania cyklicznych raportów Samorządowi Gminy. Realizacja Programu wymaga współdziałania z organami administracji rządowej i samorządowej (szczebla wojewódzkiego, powiatowego oraz gmin wchodzących w skład powiatu), administracji specjalnej, w kompetencjach, której znajdują się sprawy kontroli stanu środowiska.
Schemat zarządzania ochroną środowiska w gminie przedstawia się następująco:

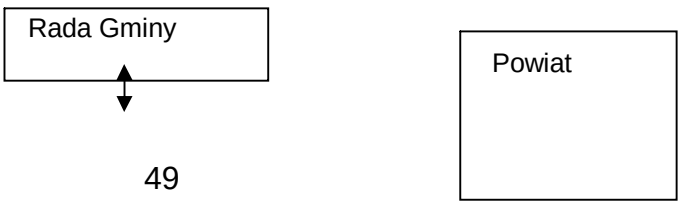

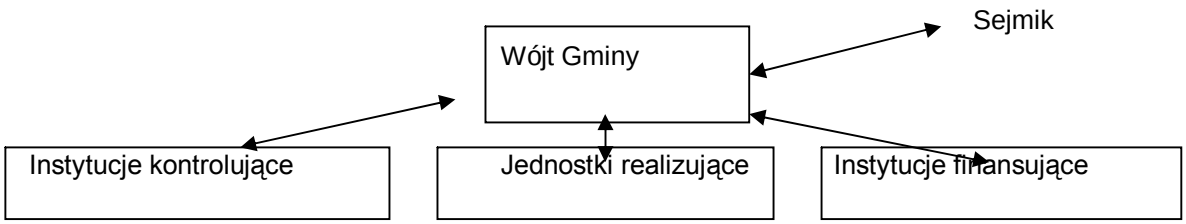

Rysunek 3. Schemat zarządzania w ochronie środowiska na szczeblu gminnym

6.2. Kompetencje organów gminy w zakresie ochrony środowiska

Ustawy regulujące sprawy związane z ochroną środowiska dają szczegółowe kompetencje organom gminy. Ważniejsze uprawnienia Wójta (Burmistrza, Prezydenta) oraz Rady Gminy przedstawiono poniżej:

Do zadań gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (art. 7 ustawy o samorządzie gminnym, Dz. U. 2013 poz. 594 z późn.zm.):

1) ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej,
2) gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
3) wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i cieplną oraz gaz,

3a) działalności w zakresie telekomunikacji

4) lokalnego transportu zbiorowego,
5) ochrony zdrowia,
6) pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych,

6a) wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej

7) gminnego budownictwa mieszkaniowego,
8) edukacji publicznej,
9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury,
10) kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
11) targowisk i hal targowych
12) zieleni gminnej i zadrzewień,
13) cmentarzy gminnych
14) porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej,
15) utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
16) polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej,
17) wspierania i upowszechniania idei samorządowej,
18) promocji gminy,
19) współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.

Do zadań gmin należy także (art. 3 ust. 2 pkt. 9a ustawy *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, Dz. U. 2013 poz. 1399):

9) udostępnianie na stronie internetowej urzędu gminy oraz w sposób zwyczajowo przyjęty informacji o:
a) podmiotach odbierających odpady komunalne od właścicieli nieruchomości z terenu danej gminy, zawierające

- firmę, oznaczenie siedziby i adres albo imię, nazwisko i adres podmiotu odbierającego odpady komunalne od właścicieli nieruchomości,
- miejscach zagospodarowania przez podmioty odbierające odpady komunalne od właścicieli nieruchomości z terenu danej gminy zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania
- osiągniętych przez gminę oraz podmioty odbierające odpady komunalne od właścicieli nieuchomości, które nie działają na podstawie umowy, o której mowa w art. 6f ust. 1, i nie świadczą takiej usługi w trybie zamówieniaz wolnej ręki, o którym mowa w art. 6f ust. 2, w danym roku kalendarzowym wymaganych poziomach recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania
- punktach selektywnego zbierania odpadów komunalnych
- zbierających zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny pochodzący z gospodarstw domowych, o których mowa w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. *o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1155), i elektronicznego, w tym punktów sprzedaży sprzętu elektrycznego i elektronicznego

Ponadto zgodnie z ww. ustawą w publicznie dostępnych wykazach zamieszcza się dane :
– o wnioskach o wpis do rejestru działalności regulowanej w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i o wpisach do tego rejestru.

Kompetencje Wójta (Burmistrza, Prezydenta):

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2013 poz. 594 z późn.zm.)***:***

- wójt przygotowuje projekty uchwał rady gminy i określa sposób ich realizacji
- wójt opracowuje plan operacyjny ochrony przed powodzią oraz ogłasza i odwołuje pogotowie i alarm przeciwpowodziowy oraz może zarządzać ewakuację z obszarów bezpośrednio zagrożonych

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. 2013 poz. 1399)***:***

Wójt, burmistrz, prezydent miasta wydaje z urzędu decyzję, w której ustala:
1) obowiązek uiszczania opłat za odbieranie odpadów komunalnych lub opróżnianie zbiorników bezodpływowych;
2) wysokość opłat wyliczonych z zastosowaniem stawek;
3) terminy uiszczania opłat
4) sposób i terminy udostępniania urządzeń, pojemników lub zbiorników w celu ich opróżnienia

- prowadzi w formie elektronicznej ewidencję udzielonych i cofniętych zezwoleń, udostępnia w formie elektronicznej na stronach internetowych urzędu gminy lub miasta wzór wniosku o udzielenie zezwolenia
- jest uprawniony do kontroli działalności gospodarczej przedsiębiorcy w zakresie zgodności wykonywanej działalności z udzielonym zezwoleniem.

- rejestr działalności regulowanej w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, zwany dalej „rejestrem”, prowadzi wójt, burmistrz lub prezydent miasta właściwy ze względu na miejsce odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości
- wójt, burmistrz lub prezydent miasta, dokonując wpisu do rejestru, nadaje przedsiębiorcy numer rejestrowy.
- przetwarza dane wpisane do rejestru oraz zapewnia bezpieczeństwo tych danych
- wójt, burmistrz lub prezydent miasta jest obowiązany do sporządzania rocznego sprawozdania z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi
- sprawuje kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów ustawy
- wójt, burmistrz lub prezydent miasta może wystąpić z wnioskiem do właściwego miejscowo komendanta policji o pomoc, jeżeli jest to niezbędne do przeprowadzenia czynności kontrolnych
- na wniosek wójta, burmistrza lub prezydenta miasta właściwy miejscowo komendant policji jest obowiązany do zapewnienia kontrolującym pomocy policji w toku wykonywania czynności kontrolnych
- kary pieniężne, o których mowa w art. 9x ust. 1 i 2, nakłada, w drodze decyzji, wójt, burmistrz lub prezydent miasta, właściwy ze względu na miejsce wpisania przedsiębiorcy do rejestru działalności regulowanej, o którym mowa w art. 9b ust. 2. ww. ustawy
- wójt, burmistrz lub prezydent miasta może złożyć wniosek o zawieszenie zapłaty kary pieniężnej, o której mowa w art. 9z ust. 1, 2 i 4. tej ustawy w przypadku stwierdzenia niewykonania obowiązków, o których mowa w ust. 1–4, ustawy jw. wójt (burmistrz, prezydent miasta) wydaje decyzję nakazującą wykonanie obowiązku.
- Wójt gminy jest organem egzekucyjnym z wyjątkiem egzekucji z nieruchomości.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.):

∗ w celu realizacji polityki ekologicznej państwa sporządza gminne programy ochrony środowiska, uwzględniające:

1. cele ekologiczne
2. priorytety ekologiczne

∗ rodzaj i harmonogram działań proekologicznych

-środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe

∗ realizuje uchwalony przez radę gminy program ochrony środowiska

∗ sporządza, co 2 lata raport z programu ochrony środowiska, który przedstawia radzie gminy

∗ może, w drodze decyzji, nakazać osobie fizycznej, której działalność negatywnie oddziałuje na środowisko, wykonanie w określonym czasie czynności zmierzających do ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko

∗ w przypadku zwykłego korzystania ze środowiska przez osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami:

- wydaje decyzje w sprawie

- nałożenia na prowadzącego instalację lub użytkownika urządzenia obowiązek prowadzenia w określonym czasie pomiarów wielkości emisji wykraczających poza obowiązki, jeżeli z przeprowadzonej kontroli wynika, że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych,

- wymagania w zakresie ochrony środowiska dotyczące eksploatacji instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia, o ile jest to uzasadnione koniecznością ochrony środowiska

- przyjmuje wyniki pomiarów, jeżeli pomiary te mają szczególne znaczenie ze względu na potrzebę zapewnienia systematycznej kontroli wielkości emisji lub innych warunków korzystania ze środowiska lub jeżeli z przeprowadzonej kontroli wynika, że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych
- przyjmuje zgłoszenia dotyczące instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia, mogąca negatywnie oddziaływać na środowisko
- sprawuje kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska w zakresie objętym właściwością tych organów
- występuje do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o podjęcie odpowiednich działań będących w jego kompetencji, jeżeli w wyniku kontroli organy te stwierdzą naruszenie przez kontrolowany podmiot przepisów o ochroni środowiska lub występuje uzasadnione podejrzenie, że takie naruszenie mogło nastąpić, przekazując dokumentację sprawy
- obowiązywania dotychczasowych taryf, lecz nie dłużej niż na 1 rok.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013 poz. 1235):

- Wójt, burmistrz, prezydent miasta wydaje decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (w przypadku przedsięwzięć, o których mowa w/w ustawie)
- udostępnia w Biuletynie Informacji Publicznej

a) z zakresu ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska:

– gminne programy ochrony środowiska, o których mowa w art. 17 ust. 1 tej ustawy,

– raporty z wykonania gminnych programów ochrony środowiska, o których mowa w art. 18 ust. 2 tej ustawy,

Wójt, burmistrz lub prezydent miasta przedkłada marszałkowi województwa corocznie, nie później niż do dnia 28 lutego, informacje, z realizacji krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w województwie, za rok ubiegły.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627 z późn. zm).***:***

- wydaje zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów, które nie są wpisane do rejestru zabytków i nie porastają w obrębie pasa drogowego drogi publicznej, z wyłączeniem obcych gatunków topoli
- przed wydaniem decyzji w sprawie ustalenia warunków zabudowy lub decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego w sąsiedztwie ogrodu botanicznego lub zoologicznego informuje o planowanej inwestycji zarządzającego ogrodem, który w terminie 30 dni może zgłosić zastrzeżenia i wnioski
- obowiązany jest przekazać niezwłocznie regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska zawiadomienie, o którym mowa o dokonaniu odkrycia kopalnych szczątków roślin lub zwierząt
- jest organem w zakresie ochrony przyrody
- wymierza administracyjną karę pieniężną za:

- zniszczenie terenów zieleni albo drzew lub krzewów spowodowane niewłaściwym wykonywaniem robót ziemnych lub wykorzystaniem sprzętu mechanicznego albo

urządzeń technicznych oraz zastosowaniem środków chemicznych w sposób szkodliwy dla roślinności;

- usuwanie drzew lub krzewów bez wymaganego zezwolenia

zniszczenie drzew, krzewów lub terenów zieleni spowodowane niewłaściwym wykonaniem zabiegów pielęgnacyjnych

- podejmuje decyzje w sprawie odroczenia płatności kar i ich umarza

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 12 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 poz. 21 z późn. zm.):

- opiniuje program gospodarki odpadami niebezpiecznymi
- opiniuje program gospodarki odpadami wydobywczymi
- opiniuje wydawane zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów
- wydaje decyzje w sprawie usunięcia odpadów z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania lub magazynowania
- nakazuje posiadaczowi odpadów usunięcie odpadów z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania lub magazynowania, wskazując sposób wykonania tej decyzji

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 Nr 0, poz.145 z późn. zm.):

- jeżeli spowodowane przez właściciela gruntu zmiany stanu wody na gruncie szkodliwie wpływają na grunty sąsiednie, wójt, burmistrz lub prezydent miasta może, w drodze decyzji, nakazać właścicielowi gruntu przywrócenie stanu poprzedniego lub wykonanie urządzeń zapobiegających szkodom
- prowadzi i aktualizuje ewidencje kąpielisk
- przekazują społeczeństwu informacje dotyczące, jakości wody w kąpielisku w sposób niebudzący wątpliwości, co do stwierdzonych zagrożeń

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 858 z późn. zm.)***:***

- jest obowiązany do informowania mieszkańców, o jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi
- prowadzi w formie elektronicznej ewidencję udzielonych i cofniętych zezwoleń.
- jest uprawniony do kontroli działalności gospodarczej przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego w zakresie zgodności wykonywanej działalności z udzielonym zezwoleniem przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego w zakresie zgodności wykonywanej działalności z udzielonym zezwoleniem
- sprawdza, czy taryfy dostarczania wody i odprowadzania ścieków oraz plan zostały opracowane zgodnie z przepisami ustawy, i weryfikuje koszty, pod względem celowości ich ponoszenia
- ogłasza uchwalone ceny i stawki opłat w miejscowej prasie lub w sposób zwyczajowo przyjęty w terminie 7 dni od dnia podjęcia uchwały
- ustala kierunki rozwoju sieci w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego
- może nałożyć karę, o której mowa w ust. 1, na kierownika przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego, z tym, że kara ta może być wymierzona w kwocie nie większej niż 300 % jego miesięcznego wynagrodzenia.

Kompetencje Rady Gminy

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 8 marca 1990 r. ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. 2013 poz. 594 z późn.zm.)***:***

- uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- uchwalanie programów gospodarczych,
- ustalanie zakresu działania jednostek pomocniczych, zasad przekazywania im składników mienia do korzystania oraz zasad przekazywania środków budżetowych na realizację zadań przez te jednostki.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 13 września 1996 r. ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. 2013 poz. 1399)***:***

- po zasięgnięciu opinii państwowego powiatowego inspektora sanitarnego, uchwala regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy, który jest aktem prawa miejscowego
- określi, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, wymagania, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia, opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych, uwzględniając opis wyposażenia technicznego niezbędnego do realizacji zadań
- może, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, postanowić o odbieraniu odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, na których nie zamieszkują mieszkańcy, a powstają odpady komunalne
- określi, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, wymagania, jakie powinien spełniać przedsiębiorca ubiegający się o uzyskanie zezwolenia, opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych, uwzględniając opis wyposażenia technicznego niezbędnego do realizacji zadań
- określi, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, szczegółowy sposób i zakres świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów, w zamian za uiszczoną przez właściciela nieruchomości opłatę za gospodarowanie odpadami komunalnymi, w szczególności ilość odpadów komunalnych odbieranych od właściciela nieruchomości, częstotliwość odbierania odpadów komunalnych od właściciela nieruchomości i sposób świadczenia usług przez punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych.
- może określić, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, rodzaje dodatkowych usług świadczonych przez gminę w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów oraz wysokość cen za te usługi
- może uchwalić jedną stawkę opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi od gospodarstwa domowego,
- uwzględniając konieczność zapewnienia prawidłowego obliczenia wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, określi, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego, wzór deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi składanej przez właścicieli nieruchomości, warunki i tryb składania deklaracji, w tym formie elektronicznej obejmujący objaśnienia dotyczące sposobu jej wypełnienia oraz pouczenie, że deklaracja stanowi podstawę do wystawienia tytułu wykonawczego. Uchwała zawiera także informację o terminach i miejscu składania deklaracji.
- w uchwale, o której mowa jw. może określić wykaz dokumentów potwierdzających dane zawarte w deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi

- w drodze uchwały :

- dokonuje wyboru jednej z określonych w art. 6j ust. 1 i 2 ww. ustawy metod ustalenia opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz ustali stawkę takiej opłaty;
- ustala stawkę opłaty za pojemnik o określonej pojemności.
- określa stawki opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, bierze pod uwagę:

- liczbę mieszkańców zamieszkujących daną gminę;
- ilość wytwarzanych na terenie gminy odpadów komunalnych;
- koszty funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami komunalnymi, o których mowa w art. 6r ust. 2 ww. ustawy
- określa, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego,

termin, częstotliwość i tryb uiszczania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, biorąc pod uwagę warunki miejscowe

- określa, w drodze uchwały, górne stawki opłat ponoszonych przez właścicieli nieruchomości za usługi, o których mowa w ust. 1 ww. ustawy
- określając stawki opłat, o których mowa w ust. 2 ww. ustawy, stosuje niższe stawki, jeżeli odpady komunalne są zbierane i odbierane w sposób selektywny.
- określając stawki opłat, o których mowa w ust. 2 ww. ustawy, może stosować zróżnicowane stawki w zależności od gęstości zaludnienia na danym obszarze gminy oraz odległości od miejsca unieszkodliwiania odpadów komunalnych, wprowadzać zwolnienia przedmiotowe, ustanawiać opłaty dopłaty dla właścicieli nieruchomości
- może zarządzić pobór opłaty w drodze inkasa

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.)***:***

- uchwala gminny program ochrony środowiska
- może, w drodze uchwały, ustanawiać ograniczenia, co do czasu funkcjonowania instalacji lub korzystania z urządzeń, z których emitowany hałas może negatywnie oddziaływać na środowisko.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627 z późn. zm)***:***

1. likwidacja lub zmniejszenie obszaru parku krajobrazowego jest uzgadniane z właściwą miejscowo radą gminy
2. likwidacja lub zmiana granic obszaru chronionego krajobrazu wymaga zaopiniowania przez właściwą miejscowo radę gminy
3. obowiązek zakładania i utrzymywania w należytym stanie tereny zieleni i zadrzewienia
4. teren położony poza obrębem miast i wsi o zwartej zabudowie, pokryty drzewostanem i nieobjęty ochroną na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.), rada gminy może uznać za park gminny, jeżeli stanowi własność gminy, a jeżeli stanowi własność innego podmiotu – za zgodą właściciela
5. ustanawia pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjnego, użytki ekologiczne lub zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
6. zniesienie formy ochrony przyrody jw.

Kompetencje wynikające z ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 Nr 0, poz.145 z późn. zm.)***:***

Rada gminy określa, w drodze uchwały, corocznie do dnia 31 maja wykaz kąpielisk na terenie gminy lub na polskich obszarach morskich przyległych do danej gminy

Kompetencje wynikające z Ustawy* z dnia 7 czerwca 2001 r. *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 858 z późn. zm.)***:***

- po dokonaniu analizy projektów regulaminów dostarczania wody i odprowadzania ścieków, opracowanych przez przedsiębiorstwa wodociągowo - kanalizacyjne, uchwala regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków
- uchwala wieloletnie plany rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych
- podejmuje uchwałę o zatwierdzeniu taryf albo o odmowie zatwierdzenia taryf przedstawionych przez przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne,
- może podjąć uchwałę o dopłacie dla jednej, wybranych lub wszystkich taryfowych grup odbiorców usług. Dopłatę gmina przekazuje przedsiębiorstwu wodociągowo-kanalizacyjnemu
- na uzasadniony wniosek przedsiębiorstwa wodociągowo - kanalizacyjnego, rada gminy, w drodze uchwały przedłuża czas obowiązywania dotychczasowych taryf, lecz nie dłużej niż na 1 rok.
- może podjąć uchwałę o dopłacie dla jednej, wybranych lub wszystkich taryfowych grup odbiorców usług.

6.3. Instrumenty zarządzania środowiskiem

Zarządzenie środowiskiem opiera się na wykorzystaniu:

- instrumentów prawnych – ustaw i rozporządzeń, dających odpowiednie kompetencje organom administracji rządowej i samorządowej oraz organom administracji specjalnej
- instrumentów finansowych – opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska, administracyjnych kar pieniężnych, funduszy celowych
- instrumentów społecznych – współdziałania i partnerstwa, edukacji ekologicznej, komunikacji społecznej
- instrumentów strukturalnych – strategii i programów wdrożeniowych

7. WDRAŻANIE PROGRAMU

7.1. Środki finansowe na realizację Programu

Na wdrażanie Programu ochrony środowiska mogą być przeznaczone:

1. środki własne,
2. kredyty i pożyczki udzielane w bankach komercyjnych,
3. kredyty i pożyczki o oprocentowaniu preferencyjnym udzielane przez instytucje wspierające rozwój gmin i powiatów,
4. obligacje
5. dotacje z funduszy krajowych i zagranicznych

Podstawowymi źródłami środków zewnętrznych, z których mogą korzystać samorządy dla realizacji programów ochrony środowiska to:

- **Budżet Państwa**
- **Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (Narodowy, Wojewódzki)**
- **Fundusze UE**

<u>Źródła krajowe</u>

Własne środki samorządu terytorialnego

Własne środki są niezbędne do uzyskania niektórych dotacji. Fundusze samorządu terytorialnego pochodzą ze środków, takich jak: podatki i opłaty lokalne, udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa.

Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Fundusze takie wspierają realizację inwestycji ekologicznych. Przeznaczone są także na: edukację ekologiczną, opracowania naukowo - badawcze i ekspertyzy dotyczące zagadnień związanych z ochroną środowiska.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej finansuje przedsięwzięcia, które są podejmowane w związku z koniecznością wypełnienia zobowiązań Polski wobec Unii Europejskiej. Fundusz stosuje trzy formy dofinansowania: finansowanie pożyczkowe, dotacyjne i kapitałowe.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej dofinansowuje pożyczki z opcją częściowego umorzenia i dotacje na realizację zadań dotyczących:

- ochrony wód i gospodarki wodnej
- ochrony atmosfery, w tym likwidacja niskiej emisji
- ochrony powierzchni ziemi
- przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska
- edukacji ekologicznej
- ochrony przyrody
- monitoringu środowiska

Wysokość dofinansowania może sięgać nawet 50 %, dotacja może być wyższa w uzasadnionych przypadkach.

Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK)

BGK udziela kredytów przeznaczonych na częściowe sfinansowanie przygotowanych przez gminy i ich związki projektów inwestycji komunalnych przewidzianych do współfinansowania z funduszy Unii Europejskiej. Przewiduje też premie termomodernizacyjne za przedsięwzięcia, w wyniku, których następuje zmniejszenie rocznego zapotrzebowania na energię dostarczaną do budynków.

Samorządowy Program Pożyczkowy (SPP)

SPP jest adresowany do gmin i powiatów, które chcą realizować inwestycje infrastrukturalne na terenach wiejskich. Pożyczki udzielane są bez prowizji i dodatkowych opłat m.in. na zadania dotyczące zaopatrzenia wsi w wodę oraz budowę i remont dróg gminnych i powiatowych. Konkurs na udzielenie preferencyjnej pożyczki przeprowadzany jest przez Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej.

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR)

ARiMR udziela dopłat do upraw roślin energetycznych oraz kredytów na realizacje przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i usługach dla rolnictwa. Dopłaty są przeznaczone dla producentów rolniczych, którzy prowadzą plantację wierzby lub róży bezkolcowej, wykorzystywanych na cele energetyczne. O kredyt mogą ubiegać się osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, z wyłączeniem emerytów i rencistów, osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

Kredyty preferencyjne

Są udzielane przez Bank Ochrony Środowiska S.A. na inwestycje proekologiczne bez możliwości umorzenia. Dotyczy to m.in. zakupu lub montażu urządzeń służących ochronie środowiska oraz z zakresu termodernizacji. Beneficjentami mogą być jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy i in. podmioty.

Kredyty komercyjne
Nie należy traktować kredytów komercyjnych, jako podstawowe źródło finansowania inwestycji. Ze względu na oprocentowanie, powinny stanowić jedynie uzupełnienie środków z pożyczek preferencyjnych.

Własne środki inwestorów prywatnych
Koszty niektórych inwestycji pokrywają z własnych środków podmioty gospodarcze i prywatni inwestorzy. Inwestycje finansowane przez podmioty gospodarcze mogą być dofinansowane z kredytów komercyjnych i funduszy ochrony środowiska.

Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych − wspólna nazwa dwóch następujących po sobie programów wieloletnich, mających na celu udzielanie jednostkom samorządu terytorialnego dotacji celowych z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych w zakresie przebudowy, budowy lub remontów dróg powiatowych i gminnych. Nadzór nad realizacją programu sprawuje minister właściwy do spraw administracji publicznej.
Program został opracowany w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji kierowanym wówczas przez ministra Grzegorza Schetynę i ustanowiony uchwałą Nr 233/2008 Rady Ministrów z dnia 28 października 2008 roku[1]. Jego termin realizacji ustalono od 31 października 2008 roku do 31 grudnia 2011 roku. Łączne wydatki budżetowe na jego realizację miały wynieść 3 mld zł[1].
W związku ze zbliżającym się terminem jego wygaśnięcia, uchwałą nr 174/2011 Rady Ministrów z dnia 6 września 2011 r. ustanowiono kolejny program wieloletni, mający zbliżoną nazwę i stanowiący kontynuację poprzedniego[2]. Program ma być realizowany w latach 2012-2015; przewidziano wydatkowanie w jego ramach 3,2 mld z

<u>Źródła zagraniczne</u>

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
Jest to jeden z najważniejszych źródeł finansowania przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska i kraju. Na ten Program środki unijne pochodzą z Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W zakresie ochrony środowiska finansowanie dotyczyło będzie dużych inwestycji komunalnych, inwestycji proekologicznych w przedsiębiorstwach, projektów ochrony przyrody, bezpieczeństwa ekologicznego i edukacji ekologicznej. Łączna wielkość środków finansowych zaangażowanych w realizację Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007 - 2013 wyniesie 37,6 mld euro, z czego wkład unijny wynosić będzie 27, 9 mld euro, zaś wkład krajowy – 9,7 mld euro.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007 - 2013
Program ten wykorzystuje środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Stanowi główny instrument realizacji Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego. Jednym z priorytetów określony w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Mazowieckiego są inwestycje w ochronę środowiska. Dotyczy to działań inwestycyjnych w zakresie wodociągów i kanalizacji, ochrony powietrza oraz gospodarki odpadami.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 - 2020
RPO WM 2014-2020, którego głównym celem jest inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego

rynku pracy, stanowi narzędzie realizacji polityki rozwoju prowadzonej przez Samorząd Województwa Mazowieckiego.
Dokument uwzględnia cele tematyczne zdefiniowane przez Komisję Europejską oraz odpowiada na zidentyfikowane wyzwania regionu w zakresie stymulowania rozwoju społecznego i gospodarczego, w powiązaniu z celami nakreślonymi przez Strategię Europa 2020.
5.3. OŚ PRIORYTETOWA III - Przejście na gospodarkę niskoemisyjną
W ramach Osi Priorytetowej realizowany będzie Cel Tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach poprzez następujące Priorytety Inwestycyjne:
4.1. Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii.
4.3. Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym.
4.5. Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych. Opracowanie pozostaje w fazie konsultacji.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013 (PROW) w ramach priorytetów działań zdefiniowano cztery osie:
Oś 1: Poprawa konkurencyjności sektora rolniczego i leśnego; Oś 2: Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich;
Oś 3: Jakość życia na obszarach wiejskich i zróżnicowanie gospodarki wiejskiej; Oś 4: Leader.

Oś 1. obejmuje m.in. scalanie gruntów, gdzie maksymalna wysokość pomocy wynosi 100% kosztów kwalifikowanych, w tym: do 75% to środki UE oraz do 25% - budżet państwa, a także gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi (poprawa jakości gleb poprzez regulację stosunków wodnych, zwiększenie retencji wodnej, poprawie ochrony użytków rolnych przed powodziami).

Oś 2. wprowadza instrumenty wsparcia oraz zachęty dla rolników, sprzyjające zachowaniu i poprawie stanu siedlisk przyrodniczych i ostoi gatunków. Celem osi są bezpośrednie działania, związane z odpowiednimi praktykami rolniczymi w tym:

- zrównoważony sposób gospodarowania, odpowiednie użytkowanie gleb i ochrona wód,
- kształtowanie struktury krajobrazu,
- przywracanie walorów lub utrzymanie stanu cennych siedlisk użytkowanych rolniczo.

W ramach tej osi realizowane są również działania związane z zalesianiem gruntów rolnych oraz innych niż rolne, a także odtwarzaniem potencjału produkcji leśnej zniszczonej przez katastrofy oraz wprowadzaniem instrumentów zapobiegawczych.

Ponadto, w ramach różnicowania gospodarki wiejskiej mogą być dofinansowane przedsięwzięcia w inwestycje związane z wytwarzaniem biogazu rolniczego lub energii elektrycznej z biogazu rolniczego.

Ze względu na dość uniwersalny charakter działań, z instrumentów wsparcia będą korzystały zarówno silne i dobrze zorganizowane gospodarstwa, jak również mniejsze, funkcjonujące w sposób tradycyjny.

Kolejna edycja Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW) pozostaje w fazie konsultacji.

ŚRODKI NORWESKIE I EOG

W dniu 10 czerwca 2011 r. podpisano Memorandum of Understanding dotyczące Norweskiego Mechanizmu Finansowego, natomiast 17 czerwca 2011 r. Memorandum of Understanding dotyczące Mechanizmu Finansowego EOG**.**
Zawarcie dwustronnych umów międzynarodowych było konsekwencją podpisanych 28 lipca 2010 r. porozumień pomiędzy Unią Europejską a państwami-darczyńcami w sprawie uruchomienia nowej perspektywy finansowej mechanizmów na lata 2009-2014. Państwami-beneficjentami będzie dwanaście nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej oraz Portugalia, Grecja i Hiszpania. Łączna kwota wsparcia wynosi 1,788 mld euro, z czego dla Polski przeznaczono 32 proc. – 578 mln euro.
Po podpisaniu umów bilateralnych rozpoczęto prace programowe. Zgodnie z systemem wdrażania, ustalonym przez państwa-darczyńców, dla każdego obszaru tematycznego zostanie przygotowany program operacyjny. Programy operacyjne będą precyzować, m.in.: szczegółowy opis obszarów priorytetowych, katalog beneficjentów, zasady naboru i oceny wniosków, koszty kwalifikowane itd.
Poszczególne programy operacyjne będą podlegać ocenie strony polskiej i darczyńców, a następnie będą przedkładane do Komisji Europejskiej.

Finansowane są projekty w dotyczące:
- Ochrona różnorodności biologicznej i ekosystemów
- Wzmocnienie monitoringu środowiska oraz działań kontrolnych
- Oszczędzanie energii i promowanie odnawialnych źródeł energii

Szwajcarsko-Polski Program Współpracy, tzw. Fundusz Szwajcarski

Fundusz Szwajcarski jest formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Szwajcarię Polsce i dziewięciu innym państwom członkowskim Unii Europejskiej, które przystąpiły do niej 1.05.2004 r. Na mocy umów międzynarodowych ponad 1 mld franków szwajcarskich przyznanych zostało 10 nowym państwom członkowskim. Dla Polski Fundusz Szwajcarski przewiduje niemal połowę środków.
W ramach Funduszu Szwajcarskiego wyróżniamy 4 obszary priorytetowe:
• Priorytet 1 Bezpieczeństwo, stabilność. wsparcie reform
• Priorytet 2. Środowisko i infrastruktura Priorytet 3. Sektor prywatny
• Priorytet 4. Rozwój społeczny i zasobów ludzkich.
W ramach Priorytetu 2. Środowisko i Infrastruktura" realizowane są następujące obszary tematyczne:
I. Odbudowa, remont, przebudowa i rozbudowa podstawowej infrastruktury oraz poprawa stanu środowiska.
II Różnorodność biologiczna ochrona ekosystemów oraz wsparcie transgranicznych inicjatyw środowiskowych.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (POIG)

Rolą POIG jest wsparcie rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw oraz konkurencyjności polskiej gospodarki. W ramach programu dotowane będą projekty innowacyjne w skali kraju lub na poziomie międzynarodowym. Mają być one związane głównie z zastosowaniem nowych rozwiązań technologicznych, produktów, usług czy organizacji. POIG, ma ułatwić dostęp do finansowania innowacyjnych przedsięwzięć podejmowanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa, ponadto ma zachęcić firmy do prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej, transferu rozwiązań z sektora nauki do biznesu.

Europejski Fundusz Efektywności Energetycznej (EFEE)

EFEE (*z ang. European Energy Efficiency Fund*) będzie pomagał krajom członkowskim w wypełnieniu celów pakietu klimatyczno-energetycznego. O jego powstaniu zdecydowały w grudniu 2010 r. Parlament Europejski i Rada UE. EFEE zapewni w szczególności instrumenty finansowe na publiczne projekty z zakresu efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii, które będą realizowane na terenie Unii Europejskiej. Będzie to jeden z najważniejszych instrumentów dla rozwoju zrównoważonej energetyki, wspierający inwestycje w dwojaki sposób: albo bezpośrednio je finansując, albo wspierając je poprzez instytucje finansowe. Planuje się także zaangażować kapitał prywatny.

Program LIFE

Program LIFE to jedyny instrument finansowy Unii Europejskiej poświęcony wyłącznie współfinansowaniu projektów z dziedziny ochrony środowiska i klimatu. Jego głównym celem jest wspieranie procesu wdrażania wspólnotowego prawa ochrony środowiska, realizacja unijnej polityki w tym zakresie, a także identyfikacja i promocja nowych rozwiązań dla problemów dotyczących środowiska w tym przyrody.

W ciągu ponad 20 lat funkcjonowania programu dofinansowanie z Komisji Europejskiej uzyskało blisko 4 180 projektów z całej Europy, w tym 69 z Polski. Obecny **Program LIFE-program działań na rzecz środowiska i klimatu,** obejmujący perspektywę finansową 2014-2020, jest kontynuacją instrumentu finansowego LIFE+ funkcjonującego w latach 2007-2013.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej od 2008 roku pełni rolę Krajowego Punktu Kontaktowego LIFE oraz wspiera polskich Wnioskodawców proponując nowatorski i jedyny w Europie program dodatkowego współfinansowania projektów. Dzięki takiemu rozwiązaniu w Polsce realizowane są obecnie **64 projekty LIFE** o budżecie blisko 620 mln PLN i wsparciu NFOŚiGW 260 mln PLN.

7.2. Koszty realizacji przedsięwzięć

Kalkulacja szacunkowych kosztów realizacji programów została przeprowadzona w oparciu o plany inwestycyjne samorządu gminy oraz koszty porównywalnych inwestycji i działań realizowanych przez takie jednostki.

Tabela 38. Zestawienie kosztów szacunkowych realizacji programu

Szacunkowe koszty realizacji zadań w latach 2014 – 2017:

- **Ochrona powietrza atmosferycznego**

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Budowa/modernizacja dróg	Gmina	276	250	280	300	1106	Budżet Gminy UE

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem	

							2014– 2017	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Modernizacja oświetlenia ulicznego	Gmina	332	320	330	350	1332	Budżet Gminy

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Termodernizacja budynków	Gmina	51	40	30	20	141	Budżet Gminy

- **Ochrona przed hałasem i promieniowaniem elektromagnetycznym**

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014–2017	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Budowa/modernizacja dróg	Gmina	jw.	jw.	jw.	jw.	-	Budżet Gminy
2.	Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zagadnienia pól elektromagnetycznych	Gmina	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	-	

- **Ochrona wód**

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Budowa/ modernizacja kanalizacji sanitarnej	Gmina	-	3 500	2 200	5 700	11 400	Budżet Gminy UE
2.	Modernizacja oczyszczalni ścieków		3 500	-	-	-	3 500	Budżet Gminy UE

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Uwzględnianie w sporządzanych planach zagospodarowania przestrzennego gmin ochrony głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP)	Gmina	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	-	

- **Gospodarka odpadami**

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Utworzenie punktu selektywnego gromadzenia odpadów	Gmina	6	4	3	4	17	Budżet Gminy, środki pomocowe
2.	Usuwania wyrobów azbestowych	Gmina	52	60	60	60	232	Budżet Gminy, środki pomocowe, właściciele
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
2.	Likwidacja „dzikich" wysypisk odpadów	Gmina	2	2	2	2	8	Budżet Gminy
3.	Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży	Gmina	1	1	1	1	4	Budżet Gminy, środki pomocowe

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Wzmacnianie etatowe komórki ochrony środowiska	Gmina	-	2	2	2	6	Budżet Gminy

- **Ochrony przyrody**

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014–2017	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Pielęgnacja parków i zieleni	Gmina	2	2	2	2	8	Budżet Gminy

- **Edukacja ekologiczna**

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Szerzenie wiedzy ekologicznej na wszystkich poziomach edukacji	Gmina	1	2	2	2	7	Budżet Gminy

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								

1.	Organizowanie konkursów, warsztatów, seminariów z zakresu wiedzy ekologicznej	Gmina	1	1	1	1	4	Budżet Gminy

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014–2017	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Opracowanie aktualizacji Programu ochrony środowiska	Gmina	2	-	-	-	2	Budżet Gminy
2.	Raport z wykonania programu ochrony środowiska	Gmina	0,5	-	0,5	-	1	Budżet Gminy

- **Nadzwyczajne zagrożenia**

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna	Prognozowane nakłady w tys. zł					Potencjalne źródła finansowania
			2014	2015	2016	2017	Ogółem 2014– 2017	
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Wsparcie dosprzętowienia OSP	Gmina	10	15	10	15	50	Budżet Gminy
2.	Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustaleń w zakresie poważnych awarii przemysłowych	Gmina	b.k.d	b.k.d	b.k.d	b.k.d	-	

Źródłami finansowania poszczególnych zadań będą głównie:

- Środki własne z budżetu gminy na dany rok,
- Pomoc z budżetu państwa,
- Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Fundusze UE
- Fundacje i fundusze wspierające ochronę środowiska.

8.MONITORING

Osiągnięcie celów, wyznaczonych w Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska wymaga prowadzenia bieżącego monitoringu przebiegu realizacji Programu. Stały monitoring umożliwia ocenę skuteczności podejmowanych działań oraz wprowadzanie – w razie wystąpienia takiej konieczności – odpowiednich korekt.

Tabela 39. Harmonogram działań monitorujących program

Działanie	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Monitoring stanu środowiska	X	X	X	X	X	X	X	x
Raporty z realizacji programu			X		X		X	
Aktualizacja programu				X				X

Zgodnie z ustawą POŚ, organ wykonawczy gminy sporządza, co 2 lata raport, a następnie przedstawia opracowany dokument radzie gminy. Zarówno program jak i raporty powinny zostać umieszczone na stronie internetowej urzędu gminy.

Wprowadzenie wskaźników środowiskowych ma na celu umożliwienie okresowej weryfikacji podejmowanych działań. Dodatkowo, wprowadzenie wartości bazowych wskaźników (tab. 40), będzie stanowiło podstawę do przeprowadzania porównań czy też wskazania kierunku zmian zachodzących w środowisku, w raporcie z realizacji gminnego programu ochrony środowiska.

Przy sporządzaniu programu ochrony środowiska istotne są konsultacje społeczne. Zagadnienie to reguluje ustawa *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*.

Dla oceny realizacji Programu konieczne jest ustalenie systemu wskaźników, określających skuteczność poszczególnych działań. Wskaźniki te można podzielić na grupy:

- wskaźniki ekologiczne – pozwolą określić efekt ekologiczny podejmowanych działań, (wskaźniki zanieczyszczenia wód, powietrza, długość sieci infrastruktury, wskaźniki lesistości, stopień odzysku surowców wtórnych itp.)
- wskaźniki ekonomiczne – koszt jednostkowy osiągnięcia określonego efektu ekologicznego,
- wskaźniki społeczne – zaangażowanie mieszkańców w działania związane z ochroną środowiska, udział w realizacji sieci infrastruktury technicznej, skuteczność selektywnej zbiórki odpadów itp.

Ocena skuteczności wdrażania Programu będzie prowadzona m.in. przez porównanie wskaźników charakteryzujących stan środowiska oraz stan infrastruktury technicznej, wpływającej na stan środowiska:

- wskaźnik lesistości
- powierzchnia terenów objętych ochrona prawną
- zużycie wody w gospodarstwach domowych
- ludność korzystająca z oczyszczalni
- długość sieci kanalizacyjnej
- stosunek długości sieci wodociągowej do sieci kanalizacyjnej
- udział odpadów posegregowanych w ogólnej ilości odpadów
- nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska oraz wskaźniki społeczne:
- uspołecznienie procesów decyzyjnych

Informacje wymagane do analizy stanu środowiska i monitoringu realizacji Programu powinny być na bieżąco gromadzone i przetwarzane przez odpowiednią komórkę Urzędu Gminy.

Tabela 40. Wskaźniki opisujące stopień realizacji założonych zadań w 2012 roku

Wskaźnik	Jednostka	Wartość
Długość dróg gminnych o nawierzchni ulepszonej	km	67
Długość dróg gminnych o nawierzchni nieulepszonej	km	15
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	dam^3	197,6
Zużycie wody w gospodarstwach domowych: • na 1 mieszkańca • na 1 korzystającego / odbiorcę	 m^3 m^3	 21,6 27,6
Ścieki oczyszczane łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowożonymi	dam^3	115,0
Ścieki oczyszczane w ciągu roku : • odprowadzone ogółem	dam^3	115
Ludność korzystająca z oczyszczalni	osoba	2380
Sieć rozdzielcza na 100 km^2: • sieć wodociągowa • sieć kanalizacyjna • sieć gazowa	 km km km	 145,6 67,6 5,3
Korzystający z instalacji gazowej	%	3,4
Masa odpadów zebranych w przeliczeniu na 1 mieszkańca	kg	30,9
Budynki mieszkalne objęte zbieraniem odpadów z gospodarstw domowych	szt.	1425
Ilość odzyskiwanych surowców wtórnych w całkowitym strumieniu odpadów komunalnych	%	16
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych ogółem w tym : - pomniki przyrody - obszar chronionego krajobrazu - obszar Natura 2000	 szt. ha ha	 2 - 964,4
Lesistość	%	12,6

Źródło : GUS [2012], UG Gózd

9.SPIS MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2013, poz. 1232)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 lutego 2004 r. w sprawie klasyfikacji dla prezentowania stanu wód powierzchniowych i podziemnych, sposobu prowadzenia monitoringu oraz sposobu interpretacji wyników i prezentacji stanu tych wód.
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 – Sejmik Województwa Mazowieckiego – Warszawa 2013.
- Aktualizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Rada Ministrów. Warszawa. 2011
- Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym, Ministerstwo Środowiska. 2002 . Warszawa.
- Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego na lata 2011 – 2014 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2018. Sejmik Województwa Mazowieckiego Warszawa 2012 r.
- Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2012-2017 z uwzględnieniem lat 2018-2023. 2012
- Program zwiększania lesistości dla województwa Mazowieckiego do roku 2020. Warszawa. 2007.
- Program malej retencji województwa mazowieckiego. Warszawa. Warszawa 2008.
- Natura 2000 – Europejska sieć ekologiczna, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002.

- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Gózd na lata 2010-2013 z uwzględnieniem perspektywy do 2017 roku. 2010
- Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2012 roku. Raport WIOŚ. Warszawa 2013
- Roczna ocena, jakości powietrza w województwie mazowieckim raport za 2012 rok – WIOŚ. Warszawa 2013
- Monitoring rzek 2012. WIOŚ 2013
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2020 roku. 2008. Radom
- Strategia Rozwoju Gminy Gózd na lata 2008-2020
- http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20110250133&min=1
- http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/MIDASGIS/TabZloza:search
- http://spdpsh.pgi.gov.pl/PSHv7/
- http://www.gios.gov.pl/chemizm_gleb/index.php?mod=wyniki&cz=F
- http://natura2000.gdos.gov.pl/datafiles/index/name:g%C3%B3zd/all:0/province_id:7
- http://bip.lasy.gov.pl/pl/bip/dg/rdlp_radom/nadl_zwolen/ochrona_przyrody
- Inne dokumenty udostępnione przez UG Gózd

10.SPIS TABEL-

Tabela 1. Wykaz miejscowości sołeckich na terenie gminy Gózd wraz z liczbą mieszkańców w 2013 roku 9
Tabela 2. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON 10
Tabela 3. Charakterystyka indywidualnych gospodarstw rolnych na terenie gminy Gózd według siedziby gospodarstwa 11
Tabela 4. Liczba mieszkańców gminy Gózd w latach 2010 - 2013 13
Tabela 5. Przyrost naturalny (‰) w gminie Gózd w latach 2010 - 2013 14
Tabela 6. Liczba i powierzchnia użytkowa mieszkań w gminie Gózd w latach 2009 - 2012 14
Tabela 7. Zestawienie zasobów mieszkaniowych na wybranym terenie województwa mazowieckiego wg. danych wskaźnikowych z 2010 roku 14
Tabela 8. Wykaz miejscowości obsługiwanych przez ujęcia wody na terenie gminy Gózd 15
Tabela 9. Zużycie wody na terenie gminy Gózd w latach 2010 – 2013 15
Tabela 10. Zestawienie danych o ściekach odprowadzanych na oczyszczalnię w Goździe i Klwatce Królewskiej w 2012 roku 15
Tabela 11. Wykaz odcinków dróg powiatowych na terenie gminy Gózd 17
Tabela 12. Wykaz odcinków dróg gminnych na terenie gminy Gózd 17
Tabela 13. Struktura dochodów budżetu Gminy Gózd w latach 2010 - 2013 19
Tabela 14. Wykonanie budżetu wydatków Gminy Gózd w latach 2010 - 2013 20
Tabela 15. Nakłady na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w latach 2009 - 2012 w gminie Gózd (według najważniejszych inwestycji) 20
Tabela 16. Wynikowe klasy strefy dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia *według jednolitych kryteriów w skali kraju, zgodnych z kryteriami UE* 21
Tabela 17. Klasyfikacja strefy mazowieckiej według parametrów, z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych dla ochrony roślin 22
Tabela 18. Wykaz obiektów mogących pogorszyć stan środowiska na terenie gminy Gózd 22
Tabela 19. Stopień zgazyfikowania powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2012 roku 23

Tabela 20. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości zużytego gazu do sieci gazowej i jej długości na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2012 roku 23
Tabela 21. Zużycie gazu na terenie powiatu radomskiego oraz gminy Gózd w 2012 roku w przeliczeniu na 1 – mieszkańca i korzystającego / odbiorcę 23
Tabela 22. Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku powodowanego przez poszczególne grupy źródeł hałasu, z wyłączeniem hałasu powodowanego przez starty, lądowania i przeloty statków powietrznych oraz linie elektroenergetyczne, wyrażone wskaźnikami $L_{Aeq\ D}$ i $L_{Aeq\ N}$, które to wskaźniki mają zastosowanie do ustalania i kontroli warunków korzystania ze środowiska, w odniesieniu do jednej doby 24
Tabela 23. Eksploatacja ujęć wody na terenie gminy Gózd w 2013 roku 26
Tabela 24. Stopień zwodociągowania powiatu radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku 27
Tabela 25. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości pobranej wody z instalacji wodociągowej i jej długości na terenie powiatu radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku 27
Tabela 26. Zużycie wody na terenie powiatu radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku w przeliczeniu na 1 – mieszkańca i korzystającego / odbiorcę 27
Tabela 27. Stopień skanalizowania powiatu radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku 28
Tabela 28. Zestawienie porównawcze danych dot. ilości ścieków odprowadzonych do kanalizacji sanitarnej i jej długości na terenie radomskiego i gminy Gózd w 2012 roku 28
Tabela 29. Zestawienie ilości zebranych selektywnie odpadów komunalnych na terenie gminy Gózd w latach 2010 – 2013 29
Tabela 30. Zestawienie ilości zebranych selektywnie odpadów wielkogabarytowych i zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego na terenie gminy Gózd w latach 2010 – 2013 30
Tabela 31. Zestawienie ilości zebranych nieselektywnie odpadów komunalnych na terenie gminy Gózd w latach 2010 – 2013 30
Tabela 32. Użytkowanie gruntów na terenie gminy Gózd 31
Tabela 33. Udział gleb ornych na terenie gminy Gózd według klas bonitacyjnych 32
Tabela 34. Skład chemiczny gleb w badanym punkcie na terenie gminy Wierzbica 33
Tabela 35. Wykaz pomników przyrody na terenie gminy Gózd 37
Tabela 36. Mocne i słabe strony sfery ekologicznej gminy Gózd 40
Tabela 37. Zestawienie zadań priorytetowych do realizacji w ramach Programu w latach 2014 – 2017 oraz 2018 - 2021 43
Tabela 38. Zestawienie kosztów szacunkowych realizacji programu 62
Tabela 39. Harmonogram działań monitorujących program 66
Tabela 40. Wskaźniki opisujące stopień realizacji założonych zadań w 2012 roku 67

11.SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Położenie GZWP nr 405 Niecka Radomska na terenie gminy Gózd 13
Rysunek 2. Wydatki Gminy Gózd w latach 2010 - 2013 20
Rysunek 3. Schemat zarządzania w ochronie środowiska na szczeblu gminnym 50